

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
RAKENDUSLINGVISTIKA OSAKOND

Reti Könninge

VÄLISEESTI NOORTE IDENTITEET JA EESTLUS

Magistritöö

Juhendaja professor Birute Klaas-Lang

Tartu 2019

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Identiteedi määratlusest ja uurimisest	7
1.1. Sotsiaalne identiteet	8
1.1.1. Sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria	9
1.2. Keele roll identiteediloomes	11
1.3. Eesti identiteet	12
2. Eesti diasporaa kujunemine ja tänapäev	16
3. Materjal ja meetod	20
3.1. Kvalitatiivne uurimismeetod	20
3.2. Poolstruktureeritud süvaintervjuu	21
3.3. Valimi koostamise põhimõtted	23
3.4. Kvalitatiivne sisuanalüüs	26
4. Tulemused	28
4.1. Eesti ja eestlased väliseesti noorte pilgu läbi	28
4.1.1. Nägemus Eestist	29
4.1.2. Nägemus eestlastest	31
4.1.3. Eestlaseks olemise kriteeriumid	33
4.2. Väliseesti noorte enesemääratlus	34
4.2.1. Mitmikidentiteet	34
4.2.2. Mitmikidentiteedi ning kakskeelsuse head ja halvad küljed	37
4.2.3. Väliseestlaste ja kodueestlaste erinevused	39
4.2.4. Tahtlikult väljendatud identiteedimärgid	41
4.3. Eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise põhjused	43

4.3.1. Pere ja kasvatus	43
4.3.2. Kontakt Kodu-Eestiga	46
4.3.3. Väliseesti kogukond	48
4.4. Noorte nägemus suhtest eestluse ja Eestiga tulevikus.....	49
4.4.1. Tulevik ja Eesti koht selles	50
4.4.2. Eesti keele ja kultuuri edasikandmine.....	52
4.4.3. Riigiidentiteet ja kaitsevähkohustus	54
5. Arutelu ja järeldused	57
Kokkuvõte	64
Kirjandus	67
Summary: „The Identity of Youth in the Estonian Diaspora”	73
Lisa 1. Intervjuu kava.....	77

Sissejuhatus

Identiteedi olemust üheselt määratleda on keerulisem, kui see esmapilgul tunduda võiks. Identiteedile kui nähtusele on võimalik läheneda mitmest erinevast küljest ning seetõttu on identiteediuringud jagunenud erinevate teadusharude vahel ajalooteadusest psühholoogiani. Identiteeti saab uurida nii rühma kui üksikisiku tasandil, kuid silmas tuleb ka pidada, et üks mõjutab alati teist. Määratleda, kes on väliseesti noor, on nii mõneski mõttes lihtsam. Töö autor on seda teinud järgmisel viisil: väliseesti noor on eesti päritolu noor inimene, kes on sündinud ja kasvanud välismaal või on küll Eestis sündinud, kuid on elanud valdava osa oma elust mõnes välisriigis.

Minu magistritöö eesmärk on välja selgitada ning kirjeldada, kuidas näeb hulk väliseesti noori enda suhet Eesti ning eestlusega ning kuidas nad end identifitseerivad. Peamiseks kriteeriumiks intervjuueeritavate valimisel oli põhimõte, et noor räägib heal tasemel eesti keelt. Sellise valiku põhjuseks on uurimuse teema kitsendamine ja konkretiseerimine ning sidumine just eesti keelega. Samuti uurin, mis võib olla noorte minapildi väljakujunemise eelduseks ning omandatud hoiakute põhjusteks. Selleks otsin vastuseid kahele laiemale uurimisküsimusele:

- Mil määral ja miks peavad noored end eestlasteks? Kuidas nad end identifitseerivad?
- Mis põhjused on noorte eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise taga?

Eestis on varem põhjalikult Rootsi eestlaste identiteeti uurinud Mari Allik, Kristel Karu-Kletter, Birute Klaas-Lang, Aino Laagus ning Aune Valk (vt nt Valk, Karu 2002; Laagus jt 2004; Karu-Kletter, Valk 2005). Mari Allik on oma magistritöös „Lõuna-Rootsi noored eestlased: nende keel ja identiteet” keskendunud just noorte Rootsi eestlaste identiteedi uurimisele (vt Allik 2002). Keele rolli eesti identiteedis on uurinud näiteks Aune Valk (vt Valk 2010) ning Martin Ehala (vt Ehala 2017). Eesti keelest välismaal saab lugeda kogumikust „Eestlased ja eesti keel välismaal” (vt Praakli, Viikberg 2010). Laiemalt on väliseestlaste identiteeti tänapäeva muutuv maailmas

käsitlenud Kristel Karu-Kletter, Triinu Ojamaa ning Aune Valk (vt Ojamaa, Karu-Kletter 2014; Valk 2017). Minu magistritöö eesmärk on uurida detailselt viie väliseesti noore minapilti ning jagada nende kogemusi ja tõlgendusi mitmikidentiteedi kandjatena, keskendudes eestluse osale nende identiteedis.

Materjali kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud süvaintervjuud viie väliseesti noorega. Intervjuud litereeriti ning kogutud materjali analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga. Töö koosneb sissejuhatusest, viiest põhipeatükist, kokkuvõttest, kasutatud kirjanduse loetelust, inglisekeelsest resümest ning lisast. Esimene peatükk räägib identiteedi määratlusest ning uurimisest. Teine peatükk kirjeldab Eesti diaspora kujunemise lugu ning tänapäeva. Kolmandas peatükis antakse ülevaade materjali kogumise viisist ning uurimismeetodist. Saadud tulemused on esitatud peatükis neli. Töö põhipunktid ning tulemused võetakse kokku peatükis viis. Töö lisa on esitatud uurimuse läbiviimisel kasutatud intervjuu kava.

Tänapäeva järjest globaalsemaks muutuv maailmas on mitmikidentiteetide esinemine üha tavalisem. Kuigi Eesti kontekstis ei ole eestlaste hargmaisuus (ja seetõttu ka mitmikidentiteetide olemasolu) midagi uut (vt peatükk 2 "Eesti diaspora kujunemine ja tänapäev"), on ühiskonnas märgata järjest teravamalt esile tõusnud Eesti identiteeti puudutavaid küsimusi. Üheks näiteks võib tuua kodakondsuspoliitika ning võimaliku topeltkodakondsuse temaatika, mille kohta leiab meedias igat laadi arvamusi (vt nt Ilves 2018; Neeme 2012; Udam 2018). Samuti on eesti identiteediga tihedalt seotud eesti keele, kultuuri ja üldisemalt eestlaste kui rahvuse püsijäämise küsimus.

Lisaks teema aktuaalsusele ühiskonnas ja diasporaas laiemalt puudutab see mind kui töö autorit ka isiklikult, kuna olen elanud mitu aastat eestlasena välismaal ning näinud väliseesti kogukondade elu lähemalt nii Viinis kui Roomas. Samuti on töö viinud mind kokku paljude väliseesti laste ning noortega mitmelt poolt maailmast. Seega on antud magistritöö teema valik tingitud ka suurest isiklikust huvist mitmikidentiteetide ning eesti identiteedi vastu. Eesti identiteet on traditsiooniliselt olnud tugevalt seotud eesti keele ja Eesti riigiidentiteediga. Eestluse säilitamiseks avatud maailmas tuleks ehk

avardada eesti identiteedi mõistet, st olla avatum ka mitmikidentiteetide ning traditsioonilisest erinevale eestluse suhtes (vt nt Ehala 2017, Valk 2017).

1. Identiteedi määratlusest ja uurimisest

Mõiste *identiteet* on oma olemuselt äärmiselt keerukas. Ühist arusaama identiteedist on raske määratleda, kuna identiteediuringud on ajalooliselt jagunenud mitme erineva teadusharu vahel ning valdkondadevaheline koostöö ei ole olnud küllalt tihe, et luua identiteedi kui nähtuse ümber ühendavat teoreetilist raamistikku. Kui ajalooteadus, politoloogia ja sotsioloogia tegelevad identiteediuringutega makrotasandil, st uuritakse, kuidas rühm mõistab iseend kui rühma, siis näiteks psühholoogia selgitab mikrotasandil, kuidas makrotasandi identiteet üksikisiku tasandil avaldub ja teda mõjutab. (Ehala 2018: 46–47, 61)

Identiteediuringute mikro- ning makrotasandit ühendavad kahetasandilised identiteedikäsitlused, mis uurivad kahe tasandi vahelisi seoseid. Kahetasandilised identiteediteooriad võimaldavad mõista kollektiivse käitumise olemust, kuna aitavad selgitada, kuidas makrotasandi identiteetid kui sotsiaalsed struktuurid mõjutavad üksikisikute identiteete ja vastupidi. (*Ibid.*: 34) Kuigi kahetasandilisi käsitlusi on hetkel veel vähe, annab Martin Ehala (*Ibid.*: 55) arvates just selline lähenemine identiteedist kui nähtusest üksikasjaliku ülevaate.

Tania Zamfiri (2014: 540) järgi sünnib identiteet suhtlusolukordades. Seejuures rõhutab ta, et üksikisiku väljakujunevat identiteeti mõjutab kogu tema suhtlusringkond, mitte ainult kogukond, milles ta üles kasvab. Seega kujundab identiteeti kogu keskkond, millega inimene kokku puutub, ning identiteet kujuneb välja ühiskondliku mõju tulemusena. Derek Layder (1997: 48) arvab, et identiteediloomele ei tohiks aga läheneda pelgalt kui sotsiaalsele konstruktsioonile, vaid arvesse tuleb võtta ka inimese sügavamad minatunnetust ning isikuomadusi nähtava ning lihtsamini seletatava pealispinna all.

1.1. Sotsiaalne identiteet

Sotsiaalne identiteet ehk kollektiivne identiteet väljendab üksikisiku kuulumist mingisse rühma ning sarnasusi samasse rühma kuuluvate teiste üksikisikutega (Erikson 1950, viidatud Ehala 2018 järgi). Henri Tajfel (1981: 255, viidatud Tajfel 1982 järgi) defineerib sotsiaalset identiteeti kui „osa inimese mina-arusaamast, mis tuleneb mingi(te)sse sotsiaalse(te)sse gruppi(desse) kuulumise teadvustamisest ning gruppi kuulumisele omistatavast väärtusest ja emotsionaalsest tähtsusest”. Kuna sotsiaalne identiteet väljendab üksikisiku suhet mingisse rühma kuulumisse ning sellele kuulumisele omistatud emotsionaalset tähtsust, on sotsiaalse identiteedi mõiste selle magistritöö jaoks äärmiselt oluline.

Martin Ehala identiteedimärgi teooria kohaselt on identiteet sümboliline ehk märgi struktuuriga, st kindel märk tähistab midagi, kuna rühm inimesi on nii kokku leppinud. Identiteet näitab märkide abil, millistesse inimrühmadesse üksikisik kuulub. Erinevad identiteeditüübid (k.a sotsiaalsed identiteedid) moodustavad ühiskonnas märgisüsteemi. Sotsiaalne identiteet kui märk avaldub nii makro- kui mikrotasandil. Makrotasandil on märk, nt sõna, kõikide rühma liikmete teadvuses olemas ning üheselt arusaadav, st on esindatud nii signaalipool kui tähenduspool. Identiteedimärgi olemasolu üksikisiku juures, st identiteedimärgi identiteediväljendus, on makrotasandi sümboli väljendus mikrotasandil. Sotsiaalne identiteedi kahetasandilisust illustreerib joonis 1. (Ehala 2018: 61–63; 79–80; 84–85)

MAKROTASAND:

ühine mentaalne
representatsioon

TÄHENDUS

SIGNAAL

MIKROTASAND:

isik
identifitseerimine

ISIK

Joonis 1. **Sotsiaalse identiteedi kolmeosaline struktuur.**

Identiteedisignaali saab edastada tahtlikult, nt risti kaelas kanda, või mittetahtlikult, nt aktsendiga. Mida rohkem on identiteet väljendatud, seda olulisem see inimese jaoks on. Emotsionaalset sidet identiteedi tähenduspoolega luuakse sotsialiseerimisega, st et suhtluse teel selgub, kas üksikisik saab identiteedimärgist samamoodi aru kui teised rühmaliikmed ehk kas ta kuulub rühma. Ehala nimetab seda sidet mõne identiteedimärgiga autentsuseks. See tähendab, et kui isik peab omaks identiteedi tuumväärtuseid ja väljendab neid ka signaalidega, peavad teised rühma liikmed tema identiteeti autentseks ehk inimesel on teatud identiteet. (Ehala 2018: 87, 89, 136)

Võib juhtuda, et empiiriliselt mingisse rühma kuuluv isik ei oma ise suurt emotsionaalset sidet antud kogukonnaga või vastupidi. Ehala (*Ibid.*: 89) toob näiteks hüpoteetilise mustanahalise välismaal elava noore eestlase, kes ei räägi hästi eesti keelt ning erineb nahavärvi poolest tüüpilisest eestlasest, kuid omab kasvatusel tõttu tugevat emotsionaalset sidet eestlusega. Võib juhtuda, et teised rühmaliikmed (eestlased) ei aktsepteeri teda kui autentset rühmaliiget. See võib aga viia emotsionaalse sideme nõrgenemiseni sotsiaalse identiteediga ning ka identiteedikriisini. (*Ibid.*: 88–89)

1.1.1. Sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria

Sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria kuulub identiteediuuringute mikrotasandi käsitluste hulka. Selle järgi jagunevad sotsiaalsed identiteedid eri valdkondade nagu sugu, vanus, keel, usk, elukutse jne vahel. Tavaliselt on inimesel samas valdkonnas vaid üks identiteet. Ebatüüpilistel juhtudel võib inimesel olla mitu samasse valdkonda kuuluvat identiteeti. Näiteks võivad kakskeelsed inimesed tunda ühtekuuluvust kahe keelerühma liikmetega. Selline samaaegne kuulumine kahte eri rühma, mille liikmed omavahel ei kattu, muudab identiteedi keerukamaks ning seega ebastabiilsemaks. Keerulistes **mitmikidentiteetides** on sisemine vastuolu, mida inimesed püüavad oma erinevate identiteetide ühitamisega lahendada. (Ehala 2018: 42–43)

Üheks ühitamise võimaluseks on kognitiivselt kõige lihtsam **ühisosa** strateegia, mis tähendab, et inimene samastub vaid nendega, kellel on täpselt sama identiteedikombinatsioon, nt Saksamaal elavad türklased, kes ei pea end ei sakslasteks

ega türklasteks, vaid justnimelt Saksamaal elavateks türklasteks (Ehala 2018: 44, Roccas jt 2002: 90). Sellist identiteedikombinatsiooni, kus on kokku segatud põhiidentiteetide keel ja kultuur, nimetatakse ka hübriididentiteediks (Auer 2005: 406–407).

Kognitiivselt keerukam **domineerimine** tähendab, et ühte rühma kuulumine on inimese jaoks olulisem kui teise. Mitmest identiteedivariandist valitakse üks ning teised identiteedid jäävad pelgalt väikesteks peamist identiteeti iseloomustavateks ja täiustavateks omadusteks. (Roccas jt 2002: 90). Näiteks võib tuua valged ameeriklased, kelle jaoks ei ole juured kuigivõrd olulised, kuna end peetakse eelkõige just ameeriklasteks (Anagnostou 2009, viidatud Ehala 2018 järgi).

Lahterdamise strateegia korral on mitu kollektiivset identiteeti inimesele võrdselt olulised, kuid ta hoiab eri kaksikidentiteetide rühmad lahus ning lähtub vastavast sotsiaalsest olukorrast ehk kontekstist. Lahterdamise strateegia võimaldab inimesel valida, milline tema identiteetidest sobival ajahetkel aktiveeritud on. (Roccas jt 2002: 90–91) Sellise lähenemise üks oht on, et ühte või teise rühma kuuluvad kaaslased võivad otsida märke isiku kaksikidentiteedist ning kahelda tema identiteedi autentsuses (Ehala 2018: 44–45).

Neljäs võimalik strateegia on **ühendamine**. See on strateegiatest kognitiivselt kõige keerulisem, kuna inimene loeb oma rühma hulka kõik eri kollektiivset identiteeti kandvate rühmade liikmed. Mida rohkem kollektiivseid identiteete inimesel on, seda suuremaks nn „oma rühm” kasvab. (Roccas jt 2002: 91) Näiteks koosneb mitmekultuuriline identiteet inimese kõikidest etnilistest rühmadest, ilma et need muutuks hübriididentiteediks. Ühendatud identiteedi puhul näeb inimene end maailmakodanikuna. Sellistel inimestel on võime käituda sobivalt ning olla edukas mitmete eri kultuuride esindajate keskel ning nende tutvusringkond on tihti kultuuriliselt kirju ja rahvusvaheline. (Sussman 2000: 368)

Sotsiaalse identiteedi keerukuse strateegiate kasutus on mõjutatud nii sisemistest kui ka välistest teguritest, nagu hetkeline ebakindlus või stress. Näiteks võib inimene, kes on valinud oma eri identiteetide süstematiseerimiseks ühendamise strateegia, vahetada

stressiolukorras strateegiat ja valida lahterdamise, domineerimise või ühisosa strateegia. Seega võivad inimesed end eri aja- ning eluhetkedel identifitseerida erinevalt, mis võib olla mõjutatud nii hetkesituatsioonist kui ka vaimsest ja emotsionaalsest seisukorrast. (Roccas jt 2002: 88, 92)

1.2. Keele roll identiteediloomes

Keel on märgisüsteem, sümboleid ja märke kasutav kommunikatsioonivahend. Martin Ehala võrdleb ka identiteeti keelega, mis on keeruline sotsioloogiline nähtus nagu identiteetki (Ehala 2018: 61). Teatud empiiriliselt tajutavad omadused on seotud teatud väärtustega, nt hipilik välimus ja patsifism. Selline seos on ühiskonnal ühine ning võimaldab üksikisikul oma identiteeti signaliseerida ning teiste inimeste identiteetide kohta infot saada. (*Ibid.*: 85–86)

Mary Buckholzi ning Kira Halli (2004: 370) hinnangul mängib keel identiteediloomes protsessis kesksel rollil, kuna sotsiaalseid identiteete luuakse läbi keele. Keel kannab sümboolset tähendust, mis annab võimaluse väljendada mõnda gruppi kuulumist, nt piirkondlikku kuuluvust (dialekt), sh ka rahvuslikku kuuluvust (Zamfir 2014: 546). Kuid Buckholzi ning Halli arvates ei ole keel vaid instrument, mis peegeldab üksikisiku kultuuri ja identiteeti, vaid see on põhiline vahend kultuuriloomeks ja seega ka identiteediloomeks, kuna identiteet tuleneb kultuurist (Buckholz, Hall 2004: 382).

Kultuuri mõistet on võimalik defineerida väga erinevatest vaatenurkadest lähtudes. Antud magistr töö kontekstis tähistab kultuur mingile sotsiaalsele rühmale iseloomulikke nähtusi ning jagatud väärtushinnaguid. Kultuur kujundab üksikisikut ning võimaldab üksikisikul end identifitseerida. Keel on nn jagatud kultuuriruum, mille kaudu toimub kultuuris tähenduste loomine. (Hall 1997: 1–6) Seega ei ole keel passiivne nähtus, vaid see kujundab aktiivselt ühiskonda. See loob identiteeti, annab teatud kultuuri kuulumisele tähenduse ning aitab rühmas loodud identiteeti säilitada (Hang 2012: 466).

Keel, kultuur ja identiteet on omavahel vaieldamatult seotud. Keel on kommunikatsioonivahend, mis võimaldab kultuuri luua ning seda väljendada ja peegeldada. Keel on nii sümbol, mis tähistab teatud gruppi kuulumist, kui ka otsene identiteedilooja ja ka selle säilitaja. Seega on keele rolli identiteediloomes raske ülehinnata ning ühise keele olemasolu mingis inimrühmas on äärmiselt oluline. David Bock (2013: 23) rõhutab, et eriti just keele ja identiteedi uurimisel tuleks lisaks ühiskonna, laiemalt keskkonna suurele mõjule tähelepanu pöörata ka üksikisiku psühholoogiale, mis identiteediloomet mõjutada võib.

1.3. Eesti identiteet

Oma magistritöös uurin väliseesti noorte kollektiivset identiteeti mikrotasandil ehk kuidas see üksikisiku tasandil avaldub. Samas ei tohi täiesti tähelepanuta jätta ka kollektiivse identiteedi makrotasandit. Oluline on näha eesti kollektiivset identiteeti kahetasandiliselt ja võtta arvesse mikro- ja makrotasandi vahelisi seoseid, kuna üksikisiku kollektiivne identiteet vajab alati vähemalt mingil määral kogukonna tunnustust (Ehala 2017: 173, Valk 2010: 132). Antud töö kontekstis on oluline mõista, kuidas näevad eestlased iseend kui rühma. Selleks vaatlen kõige värskemate uurimuste tulemusi, mis peegeldavad nii kodu- kui väliseestlaste arusaama nn õigest eestlasest.

Aune Valki 2016. aastal läbi viidud uurimuse kohaselt peavad kodueestlased kõige olulisemaks eestlaseks olemise tingimuseks keeleoskust vähemalt algtasemel, kuna see on vajalik eestlaste ja eesti kultuuri mõistmiseks. Keeleoskusele järgnevad teadmised eesti kultuurist ja huvi eesti kultuuri vastu ning enesemääratlemine eestlasena. Olulised on ka päritolu ja jagatud käitumisviisid ning sarnane mõttemaailm. Vähem oluliseks peeti füüsiliselt Eestis elamist, mis peegeldab otseselt tänapäeval järjest mobiilsemaks muutunud elukorraldust ja sellest tulenevat seisukohta, et eestlane on võimalik olla ka välisriigis elades. (Valk 2017: 205, 207)

Triinu Ojamaa ja Kristel Karu-Kletteri (2014: 176–177) aastatel 2008–2012 korraldatud uurimuse kohaselt peavad Eesti läänediasporaa esindajad nn õigele eestlasele omaseks järgnevad omadusi: eesti keele oskus, enesemääratlus eestlasena, armastus Eesti vastu, eesti päritolu, Eestis sündimine/elamine, teiste eestlastega ühise ajaloo ja kultuuri jagamine, töökus ning armastus muusika vastu. Valdav hoiak eesti keele oskuse kohta oli sarnane kodueestlaste omaga – eestlane võib olla see, kes räägib eesti keelt vähemalt algtasemel. Keeleoskust peetakse oluliseks, kuna selleta on rahvustunnet väga raske saavutada. Eesti keel on eeldus eesti kultuuri mõistmiseks ja edasikandmiseks ning annab väliseestlaste arvates nende kultuuriüritustele lisaväärtuse.

Kodueestlaste ning väliseestlaste arusaam sellest, kes on eestlane, võib veidi erineda, kuid eesti identiteedi tuumväärtused jäävad mõlema rühma puhul siiski samaks. Eelnevast järeldub, et nii kodu- kui väliseestlased peavad üheks olulisemaks eesti identiteedi tunnuseks **eesti keele oskust vähemalt algtasemel**. Martin Ehala (2017: 171, 177) ütleb, et eestlased on traditsiooniliselt määranud oma identiteeti keelepõhiselt ning keel on eesti identiteedi keskne tunnus. Ka Aune Valki (2010: 118) järgi on keel mitte ainult vahend oma grupi liikmetega suhtlemiseks, vaid ka üks peamisiid kriteeriume, mille põhjal eestlased ka otsustavad, kes nende hulka kuulub. Samas on väliseestlased väga sallivad nooremate kogukonnaliikmete piiratud keeleoskuse suhtes. Oluline on eelkõige positiivne keelehoiak (*Ibid*: 125). Lepikkus ja avatus aitavad väliseestlaste kogukondi säilitada ning tagavad neile järelkasvu (Ojamaa, Karu-Kletter 2014: 184).

Eesti kontekstis jäävad rahvusliku identiteedi, etnilise identiteedi ning riigiidentiteedi mõisted sageli ebaselgeks või neid kasutatakse läbisegi. Seepärast peab Aune Valk (2010: 115) oluliseks rõhutada nende mõistete erinevust. **Etniline identiteet** on üks üksikisiku sotsiaalsetest identiteetidest. Henri Tajfeli sotsiaalse identiteedi määratluse järgi (vt ptk 1.1.) võib väita, et eesti etniline identiteet seisneb nii teadmises, et indiviid on eestlane, kui ka selle sama indiviidi eestlane-olemise väärtustamises ja uhkustundes. **Riigiidentiteet** põhineb riiklikul kuuluvusel, st kodakondsusel. **Rahvusliku identiteedi** mõiste tähistab Eesti kontekstis enamasti nii etnilist kui riigiidentiteeti, st selle aluseks on eeldus rahvusriigist. Kuna selline käsitlus peab eesti identiteedi kandjateks vaid

Eestis elavaid eestlasi, paneb see keerulisse olukorda nii Eesti riikliku identiteediga muudesse etnilistesse rühmadesse kuuluvad inimesed kui ka väliseestlased, kellel võib olla küll eesti etniline ideniteet, kuid kes ei pruugi kanda Eesti riigiidentiteeti. (Valk 2010: 115; Valk 2017: 205)

Käesolevas töös käsitlen eesti identiteeti peamiselt etnilise identiteedi kontekstis ehk seoses noorte ühtekuuluvustundega teiste eestlastega. Välismaal kasvamine ja elamine ei välista küll ka Eesti kodakondsuse olemasolu. Nimelt on Eesti seadusandluses auk, mis on siiani andnud välismaal sündinud eestlaste järeltulijatele võimaluse jätta alles Eesti kodakondsus ka välismaal elades. Kehtiv kodakondsuse seadus kohustab 18-aastase kahe sünnijärgse kodakondsusega noore kolme aasta jooksul ühest kodakondsusest loobuma (vt KodS § 3). Kodakondsuse seadus on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega, mis ei luba võtta kelleltki sünniga omandatud Eesti kodakondsust (vt PS § 8). Kuna põhiseadus on suurema juriidilise jõuga, annab see paljudele väliseestlastele võimaluse omada mitut kodakondsust.

Topeltkodakondsuse lubamise küsimus annab viimasel ajal ühiskonnas palju kõneainet. Lisaks meediakajastustele tegelevad küsimusega aktiivselt ka poliitikud. Näiteks on töö kirjutamise hetkel riigikogus menetluses kodakondsuse seaduse muutmise seadus, mis lubaks Eesti kodanikule teatud tingimustel ka topeltkodakondsust (Kodakondsuse ... 2018). Eesti Vabariigi kui poliitilise organisatsiooni olulisust väliseestlaste jaoks ei maksa alahinnata, kuna see ühendab sümboolselt eestlasi kogu maailmas. Triinu Ojamaa ja Kristel Karu-Kletteri (2014: 192) läbi viidud uurimuse tulemuste hulgas oli väliseestlaste hulgas levinud seisukoht „Mulle on/oleks oluline olla Eesti Vabariigi kodanik”. Kuigi kodakondsus ei kindlusta inimese emotsionaalset sidet eesti identiteedi ja selle tuumväärtustega, aitab see selle tekkimisele ning säilitamisele kindlasti kaasa (Ehala 2017: 172). Seetõttu puudutan põgusalt ka riigiidentiteedi küsimust ning kirjeldan, milline suhe on intervjueritavatel noortel Eesti riigiidentiteediga.

Aune Valki (2017: 207) sõnul oleme täna lähedal nn Eesti avatud identiteedile, mis ei põhine nahavärvil, vanemate päritolul, sünnikohal või mõnel muul kitsal tunnusel. Eestlaseks olemise juures on peamine soov olla eestlane. See, et viimastel aastatel on

aga Eestis järjest populaarsemaks muutunud parempoolsed rahvuskonservatiivsed poliitlised jõud, annab kindlasti ka uut ainet Eesti identiteedi lahtimõtestamisele. Sotsiaalsetesse gruppidesse jagunemise protsess ehk identiteediloome ei toimi vaid sarnasuste avastamise ja tunnustamisena, vaid ka, ja ehk isegi rohkem, erinevuste pisendamisenä (Buckholz, Hall 2004: 371). Kas traditsiooniline heal keeleoskusele, etnilisel identiteedil ning Eesti riigiidentiteedil põhinev eesti rahvusliku identiteedi määratlus sobib veel hästi kaasaegse rahvusriigi reaalsusega? Eestluse elujõu huvides on ehk olla eesti kollektiivse identiteedi suhtes avatum ning paindlikum.

2. Eesti diasporaa kujunemine ja tänapäev

Eesti diasporaa on kujunenud peamiselt kolme suurema väljarände tulemusena, millest viimane on praegu käimas. Väljarännete tulemusel tekkinud Eesti diasporaa võib jagada põhimõtteliselt kaheks – ida- ja lääne diasporaaks. Idadiasporaa hulka kuuluvad endise Nõukogude Liidu alal asuvad riigid (v.a Läti ja Leedu), läänediasporaaks loetakse kõik ülejäänud. Kahe diasporaa kujunemine ja areng on olnud väga erinevad. Esimene suur väljaränne suundus 19. sajandi keskpaigas Venemaale ning kestis kuni esimese maailmasõjani. Teine massiline väljaränne oli tingitud teisest maailmasõjast ning suundus läände. Selle käigus tekkisid juurde uued ja kasvasid oluliselt ka juba olemasolevad eestlaste kogukonnad. Ka praegune, Eesti taasiseseisvumise järgne väljaränne ehk uusväljaränne on suunatud läände. (Tammaru jt 2010: 35)

19. sajandi keskel alanud esimese massilise väljarände tulemusena elas 20. sajandi alguseks Vene Impeeriumi aladel (v.a Balti alad) 200 000 eestlast ehk 20% eestlaste koguarvust (Kulu 1992: 22). Väljarändamist soodustasid nii passiseaduse jõustumine 1863. aastal, mis tagas talupoegadele liikumisvabaduse, kui raudteevõrgustiku rajamine, mis muutis liikumise hõlpsamaks nii jõukamatele kui vaesematele ühiskonnakihtidele. Välismaale kiputi nii majaduslikel põhjustel kui ka parema hariduse saamiseks. Tänu heategevusele said võimaluse välismaale õppima siirduda ka talupoeglikku päritolu noored. (Jansen 2007: 187–188, 190) Elama asuti nii maale kui linnadesse (Tammaru jt 2010: 38).

Igapäevase suhtluskeelena säilis eesti keel, seda aga peamiselt maal elavate inimeste keelekasutuses, kuna linnadesse asunutest läks üks kolmandik üle vene keelele (Kulu 1992: 43). Kogukonna ühendaja roll oli kirikul, mis oli eestikeelse koolihariduse edasikandja ja kogukonnakeskus. Eesti keele säilimisele aitas lisaks koolile kaasa ka emakeelne jumalateenistus ja kirjasõna. Kiriku juhatusel asutati ka haridus- ja kultuuriseltse. Massilise väljarände Venemaale lõpetas Eesti iseseisvumine 1918. aastal, kui paljud eestlased hakkasid hoopis kodumaale tagasi pöörduma. Eelkõige Peterburist

naases Eestisse noor haritlaskond, kes asus värskelt rajatud vabariiki üles ehitama. (Kumer-Haukanõmm, Telve 2017: 74–75, 79)

Eesti kogukond läänes oli enne Eesti Vabariigi sündi väike, umbes 15 000 inimest. 1939. aastaks oli see arv kasvanud 30 000 inimeseni, mis on eestlaste koguarvuga võrreldes siiski üsna väike arv (Kulu 1992: 74, 77). Väliseestlastest kui sellistest saab hakata rääkima alates ajast, mil Eesti riik sündis ning sellest väljapoole jäävad territooriumid said juriidiliselt välismaaks. 1920ndatel hakati rohkem tähelepanu pöörama sugulasrahvastele, aga ka välismaal elavatele suguvendadele ehk väliseestlastele. Näiteks peeti 1928. aastal Tallinnas esimest Välis-Eesti päeva. (Viikberg, Praakli 2012: 13)

Järgmine massiline väljaränne Eestist oli tingitud teise maailmasõja sündmustest ning toimus aastatel 1939–1944 suunaga läände. Võrreldes eelmisega oli teine laine kiire, intensiivne ning suuresti pealesunnitud (Kumer-Haukanõmm, Telve 2017: 75–76). Osaliselt olid väljarändajateks Eesti eliiti kuulunud kodanikud, aga peamiselt inimesed, kellel lihtsalt olid selleks paremad võimalused, sh noored ja rannikualadel elavad inimesed (Tammaru jt 2010: 41). 1945. aastaks oli eesti läänediasporaa suuruseks vähemalt 90 000 inimest (Kulu 1992: 80). Koos selleks ajaks kahanenud idadiasporaaga (115 000 inimest) oli Eestist väljaspool elavate eestlaste osakaal 1945. aastal võrdne 1917. aastaga, st umbes 20% eestlaste koguarvust (Tammaru jt 2010: 41).

Teise väljarände laine oluliseks iseloomustajaks sai seltside ja organisatsioonide tegevus. See täitis sarnast funktsiooni, mida kirk esimese väljarände laine puhul. Seltsid tagasid emakeelse koolihariduse ning aktiivse kultuuritegevuse eesti kogukonnas, nt laste- ja noortelaagrid, skautide ja gaidide liikumine, eestikeelne meedia ja kirjastustegevus, huviringide asutamine. Üheks olulisemaks missiooniks oli lisaks eesti keele ja kultuuri säilitamisele ka poliitiliselt vaba Eesti eest võitlemine. Ka teise suure väljarände käigus välismaale sattunud eestlaste hulgast siirdusid paljud võimaluse avanedes, st 1990ndate alguses kodumaale tagasi ning mängisid sarnaselt 20. sajandi alguse tagasipöördujatega olulist rolli taasiseseivunud Eesti taastamisel (Kumer-Haukanõmm, Telve 2017: 74, 79–80).

Kolmas suur väljaränne ehk uusväljaränne algas Eesti taasiseseisvumisega ning hoogustus eriliselt Eesti liitumisel Euroopa Liiduga 2004. aastal. Väljarände põhjused on eelkõige majanduslikud. Lahkutud on majanduslikult paremal järjel olevatesse riikidesse nagu Soome, Saksamaa, USA, Rootsi ja Suurbritannia, st et ränne on jällegi suunatud läände. (Tammaru jt 2010: 49–50) Lahkumise põhjusteks võib lisaks majanduslikele põhjustele tuua ka õppimise, pere loomise või lihtsalt soovi silmaringi avardada. (Tammaru jt 2010: 49–50, Tiit 2015: 5) Läbi ajaloo on arvukaim eestlaste kogukond asunud Venemaal, kuid 2014. aastal sai selleks riigiks Soome, kus elab ligi 50 000 Eesti kodanikku. 2014. aastast alates näitab väljaränne Soome siiski juba pidurdumise märke ja väljarännanute juurdekasv väheneb. (Kumer-Haukanõmm, Telve 2017: 77, Tiit 2015: 12)

Kolmandat rändelainet iseloomustab rändemustrite ja sihtriikide mitmekesisus ja rahvusvaheliselt liikuva elustiili teke, st et töökohariike vahetatakse sagedamini ja aktiivne on peresidemete hoidmisega kaasnev pidev liikumine riikide vahel (Kumer-Haukanõmm, Telve 2017: 78). Kolmanda rändelaine juures on oluline koht ka tagasirändel. Väljarändajad on suhteliselt noored ning rändavad enamasti seoses töö ja õppimisega ning nende välismaal viibimine on tihti ajutine. Mõne aja möödudes toimub tagasiränne. Naiste tõenäosus välismaale elama jääda on suurem kui meestel, millest võib järeldada, et naiste hulgas on rohkem pere loomisega seotud rännet. (Tammaru jt 2010: 50–51)

Selline suur mobiilsus muudab kolmanda rändelaine analüüsimise ja kirjeldamise keerulisemaks, kui see on kahe eelmise rändelaine puhul. Levinud nähtuseks on hargmaisus ehk mitmes riigis korraga elamine. Klassikalise püsielaniku määratluse kohaselt on inimene mingi riigi püsielanik siis, kui ta elab (või plaanib elada) seal vähemalt ühe aasta. Sellisesse määratlusse ei mahu inimesed, kellel on mitu kodu eri riikides või kes rändavad erinevatel põhjustel riigist riiki üheski pikemalt peatumata. (Tiit 2015: 5) Hargmaisust soodustavad Eestis omakorda e-riigi teenused tänu millele on võimalik olla aktiivne Eesti riigi kodanik kõikjal maailmas (Kumer-Haukanõmm, Telve 2017: 79).

Väljaspool Eestit elavate eestlaste koguarvu saab välja arvutada vaid umbkaudselt. See on tingitud riigiti erinevatest rahvastikustatistika koostamise põhimõtetest. Elanike rühmade määratlemisel tehakse vahet nt kodakondsusel, sünniriigil, enesemääratlemisel ja emakeelel. (Praakli, Viikberg 2010: 11) Samuti kasutavad riigid eri andmeallikaid. Enamik Lääne-Euroopa riike kasutab rahvastikuregistrit, mis on pidevalt uuenev, aga endised Nõukogude Liidu maad ning Põhja-Ameerika harva toimuvat rahvaloendust. (Tammaru jt 2010: 36) Suur osa väljarännanud eestlaste järglastest on sulandunud asukohamaa ühiskonda. Kuna paljud riigid ei võta statistikat tehes arvesse inimeste etnilist päritolu, ei olegi arvud täpselt teada. (Eestlased ... 2018)

Eestlaste koguarvu täpse väljaarvutamise teeb keeruliseks ka see, et kõik eestlased ei ole oma elukohta rahvastikuregistris muutnud, kuid on end sihtriigis registreerinud (Kumer-Haukanõmm, Telve 2017: 77). Samuti ei ole alati üheselt selge, keda eestlasena mõistetakse. Näiteks ligi üks kolmandik kolmanda rändelaine käigus lääneriikidesse lahkujatest ei ole etnilised eestlased, vaid venelased, ukrainlased ja valgevenelased, ning ei seosta end tõenäoliselt Eesti diasporaaga. (Tammaru jt 2010: 51)

Eesti statistikaameti andmetel elab Eesti kodanikke väljaspool Eestit hinnanguliselt 120 000 ehk ligikaudu 10% kõikidest eestlastest (Tiit 2015: 15). 2014. aastal on võõrsil elavate eestlaste arvuks hinnatud ka 150–200 000 (Kirss 2014). Ka Kaja Kumer-Haukanõmme ning Keiu Telve (2017: 77) hinnangul jääb välismaal elavate eestlaste arv 150 000 ning 200 000 vahele, mis on umbes 15% kõikidest eestlastest. Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel elab väljaspool Eestit hetkel ligikaudu 20% eestlastest (Eestlased ... 2018). Igal juhul võib aga väita, et Eesti diasporaa suurus jääb tänasel päeval esimese ja teise väljarände lainega võrreldes samasse suurusjärku.

3. Materjal ja meetod

Magistritöö eesmärk on leida vastused kahele laiemale uurimisküsimusele. Kõigepealt, mil määral ning miks peavad valimisse kuuluvad väliseesti noored end eestlasteks ning kuidas nad end identifitseerivad. Teiseks proovin leida vastuse küsimusele, mis põhjused on noorte eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise taga. Uurin väliseesti noorte identiteeti kvalitatiivselt, kuna töö eesmärk ei ole koguda statistilist infot ning teha laiapõhjalisi üldistusi, vaid kirjeldada, kuidas konkreetsed noored iseenda minapilti näevad ning tõlgendavad.

Materjali kogumiseks viisin läbi poolstruktureeritud süvaintervjuud, mille kestus oli vastavalt intervjuule tund kuni poolteist. Kuna informandid ei asunud füüsiliselt Eestis (v.a üks, kes oli parasjagu vanavanematel külas), toimusid intervjuud Skype'i teel. Üks intervjuu toimus intervjuueeritava tehnilistest võimalustest olenevalt ka Facebook Messenger'i videokõne keskkonnas. Kõik intervjuud salvestati video ja/või helifailidena ning hiljem ka litereeriti. Kogutud materjali analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga, st kodeerimise teel moodustati uurimisküsimuste seisukohast olulised teemakategooriad, mis on esitatud töö tulemuste peatükis.

3.1. Kvalitatiivne uurimismeetod

Kvalitatiivne uurimus kirjeldab, analüüsib ja tõlgendab inimeste isiklikku ja sotsiaalset kogemust. Selle eesmärk ei ole kontrollida eelnevalt püstitatud hüpoteesi tõesust suure valimi kaudu, vaid püüda mõista väikese arvu uuritavate arusaamu. Kvalitatiivse uurimuse eesmärk on inimeste kogemuste, arusaamade ja tõlgenduste mõistmine ning nende detailiderohke kirjeldamine. (Laherand 2008: 20, 24) Kuna selle uurimuse eesmärk on just konkreetsete inimeste kogemuste kirjeldamine ning mõistmine, on kvalitatiivse meetodi kasutamine põhjendatud.

Kvalitatiivsete uurimuste täpne defineerimine on keerukas, kuna tegu on erilaadsete uurimisviiside kogumiga. Küll aga iseloomustab kvalitatiivset uurimust üldiselt paindlikkus, erinevate uurimisetappide segunemine ning läbitud etappide juurde tagasipöördumine. (Laherand 2008: 24) Teooriaid kasutatakse kvalitatiivses uurimuses laiemas seletusliku raamistikuna, teoreetilise vaatenurgana, mis aitab uurimust suunata ja esitada (Creswell 2003: 131).

Käesolevas töös olen toetunud identiteedimärgi teooriale ja sotsiaalse identiteedi keerukuse teooriale ning mõtestanud keele rolli identiteediloomes (vt alapeatükk 1.1 „Sotsiaalne identiteet“). Teoreetilise raamistiku loomiseks ning töö tausta paremaks mõistmiseks olen kirjeldanud eesti identiteedi olemust ning andnud ülevaate Eesti diasporaa kujunemisloost (vt alapeatükk 1.3 „Eesti identiteet“ ja peatükk 2 „Eesti diasporaa kujunemine ja tänapäev“).

3.2. Poolstruktureeritud süvaintervjuu

Responsive interviewing style (edaspidi süvaintervjuu) on kvalitatiivse intervjuu läbiviimise meetod, mis rõhutab paindlikkust ning seda nii küsimuste esitamisel kui osalejate isikuomadustega arvestamisel. See on oma olemuselt küllalt sarnane tavalise vestlusega, kuid keskendub vaid ühele teemale. Vestlejate rollid on jagatud ebavõrdselt – intervjuuerija on enamasti küsija ning intervjueeritav vastaja rollis. Süvaintervjuu põhineb uurimisküsimustele, mille eesmärk on teada saada, kuidas inimesed maailmast mõtlevad ning millised on nende arvamused ja arusaamad. Uurija roll on koguda jutustusi, kirjeldusi ning tõlgendusi erinevatelt teemaga seotud inimestelt ning panna materjal kokku selliselt, et intervjueeritavad tajuksid seda kui tõde, kui peegeldust nende sisemaailmast. (Rubin jt 2012: 5, 7)

Uurija jaoks on oluline valida välja sobivad informandid, kuulata, mida neil öelda on, ning küsida intervjuu jooksul kuuldu põhjal ka täpsustavaid küsimusi. Intervjuuerija ei domineeri intervjuu üle, vaid pigem reageerib sellele, mida intervjueeritav ütleb. Uurija

muudab intervjuu küsimusi vastavalt kuuldude ning ei järgi jäigalt ettevalmistatud küsimustikku. Nii võib vestluste käigus tulla välja informatsiooni, mille kohta uurija ei oleks ehk osanudki ise küsimust esitada. Vastavalt vajadusele võib muuta ettevalmistatud küsimuste järjekorda ja sõnastust või küsimusi üldse vahele jätta. Erinevatelt intervjuueeritavatelt võib küsida erinevaid küsimusi. (Rubin jt 2012: 5, 7, 29, 36)

Süvaintervjuu on sobiv nii poolstruktureeritud kui struktureerimata intervjuude läbiviimiseks. Mõlema meetodi eesmärk on lasta intervjuueeritaval rääkida pikalt ning detailselt. Kahe meetodi erinevus seisneb kontrollis, mida uurija vestluse kulu üle omab – poolstruktureeritud intervjuu puhul on olulisem keskenduda kitsamalt konkreetsele uurimisküsimusele, selle teema on spetsiifilisem ning uurijal on eelnevalt küsimuste raamistik valmis mõeldud. (Rubin jt 2012: 31) Intervjuu võib kavandada näiteks teemaplokkide kaupa, st ühele uurimisküsimusele vastab üks teemaplokk, mis sisaldab teemale vastavaid küsimusi (Lepik jt 2014).

Uurimuse läbiviimiseks valisin poolstruktureeritud intervjuu vormi, kuna töö eesmärk on leida vastused spetsiifilistele uurimisküsimustele ning leida kirjeldusi, fakte ja näiteid. Poolstruktureeritud intervjuu aitab uurijal tänu eelnevalt ettevalmistatud küsimuste raamistikule ka intervjuu käigu üle suuremat kontrolli omada. Seetõttu on poolstruktureeritud intervjuu töö autori hinnangul sobiv meetod eriti algajale uurijale. Selle uurimuse käigus kasutatud intervjuu kava koosneb kolmest teemaplokist: sissejuhatavad küsimused, taustaküsimused ning põhiosa küsimused, mis jagunevad vastavalt uurimisküsimustele omakorda kaheks (vt Lisa 1).

Intervjuud toimusid 2018. aasta augustis ja septembris. Nende läbiviimise käigus püüdsin katta kõik eelnevalt ettevalmistatud küsimused. Samas pidasin väga oluliseks just paindlikkust ning aktiivset kuulamist, sealhulgas vestluse juhtimist vastavalt informandile, mitte intervjuu kavale. Selline lähenemine loob intervjuu ajal loomulikuma ja pigevabama õhkkonna. Samuti võimaldab see intervjuueeritaval tõstatada teemasid, mille kohta uurija ei oleks ehk osanud esialgu küsida.

3.3. Valimi koostamise põhimõtted

Kvalitatiise analüüsi eesmärk ei ole uurimistulemuste statistiline üldistamine, vaid keeruliste inimlike teemade parem mõistmine, sh detailne kirjeldamine, kuidas konkreetsed isikud maailma või uuritavat nähtust kogevad. Tihti ka ei võimalda kvalitatiivse analüüsi tulemused kogu sihtrühma kohta laiapõhjalisemaid järeldusi teha, kuna valim on selleks lihtsalt liiga väike. Seetõttu ei ole juhuslikkus valimi koostamisel parim aluspõhimõte, vaid lähtuma peaks muust. (Brinkmann 2013: 59; Marshall 1996: 523–524)

Kvalitatiivses uurimuses valitakse intervjueeritavad selle põhjal, kui olulised nad uuritava teema seisukohast tunduvad (Flick 2006: 98–99). Kuna inimesed ei ole iseenda ja teiste käitumise mõistmises ja tõlgendamises võrdsed, siis soovivad kvalitatiivsete uurimuste läbiviijad intervjueerida neid, kes jagavad rikkalikumat infot (Marshall 1996: 523). Hea informeeritav peaks olema refleksioonivõimeline, tal peab olema aega ja tahtmist uurimuses osaleda ning, mis kõige olulisem, ta peab olema uuritava ala asjatundja või omama sellel teemal kogemusi (Morse 1998: 734).

Kuigi leidub arvamusi, et oleks parem, kui uurijal ei oleks uuritavaga isiklike suhteid (Virtanen 2006: 172, viidatud Laherand 2008 järgi), arvavad Rubin ning Rubin (2012: 77), et varasem isiklik kontakt soodustab intervjuu läbiviimist, kuna sel juhul on uuritavad tavaliselt nõus rohkem jagama. Valimi suurus on lihtsustatult öeldes piisav siis, kui uurimisküsimusele on vastus leitud. Uurija ülesanne on otsustada, millal uut informatsiooni, st kategooriaid, teemasid, seletusi, vaatenurki, enam ei lisandu ning materjal on n-ö küllastunud. (Marshall 1996: 523; White jt 2006: 37)

Nagu kogu kvalitatiivse uurimuse läbiviimine, on ka valimi valik ning kaasamine ajas muutuv ja väljakujunev protsess. Valimi koostamiseks on olemas strateegiaid, nt (Flyvbjerg 2006: 34) või (Marshall 1996: 523), kuid alati ei ole neid võimalik järgida ning see ei ole ka vajalik, kui uurija iseenda isikliku strateegia ning töökäigu lugejale detailselt lahti seletab (Brinkmann 2013: 58).

Valimiks on viis väliseesti noort vanuses 18–22. Neist neli elavad välismaal viimase, uusväljarände tulemusena. Üks intervjueeritav on teise, teisest maailmasõjast tingitud väljerändelaine esindajate järeltulija. Kõik intervjueeritavad kuuluvad Eesti läänediasporaa esindajate hulka. Intervjueeritud noored räägivad väga heal või heal tasemel eesti keelt. See oli üks peamisi kriteeriume valimi koostamisel, kuna uurimuse üheks eesmärgiks on välja selgitada, mis põhjused on väliseesti noorte hea eesti keele oskuse taga.

Keelekasutuse poolest eristub teistest teise rändelaine tagajärjel Ameerikas sündinud noor. Kui teised kasutavad intervjuu ajal vaid eesti keelt, siis tema kasutab tihti inglise-eesi segakeelt või inglise keelt. See on tõenäoliselt tingitud soovist oma mõtteid selgemalt ning detailsemalt väljendada. Ta nendib, et inglise keeles rääkimine on lihtsalt mugavam ja ladusam, kuna eesti keelt on ta harjunud rääkima kindlates situatsioonides ning kindlatel teemadel ja seetõttu jääb tema sõnavara teatud teemadest rääkides väikeseks. Oma igapäevaelus kasutab ta ka teiste eesti kogukonna liikmetega suheldes enamasti inglise keelt.

Kaks intervjueeritavat on meessoost, kolm naissoost. Selline valik on tehtud teadlikult, et tagada uurimuses võrdne sooline esindatus. Lisaks päritolule, vanusele ja keeleoskusele olid valimi koostamise põhimõteteks veel võimalikult suur geograafiline mitmekesisus ning ka vastavus "hea informandi" kuvandile, st eelkõige, et intervjueeritavad noored omavad uuritava teemal isiklikku kogemust. Samuti oli neil tahe ja võimalus uurimuses osaleda ning oma aega panustada. Kõik valimisse kuuluvad noored on uurimuse seisukohast väga olulised, kuna vastavad kõikidele esitatud kriteeriumitele.

Valimi suurus kujunes töö käigus. Kõigepealt intervjueeriti uusväljarände tulemusena Eestist väljaspool elavat nelja noort. Uurimuse seisukohast tundus oluline intervjueerida ka üht teise väljarände tulemusel välismaal sündinud ja kasvanud noort. Kuna tema taust on erinev, võis eeldada, et ka tema nägemus sellest teemast võib teistest

mõnevõrra erineda. See annab aga hea võrdlusmomendi, mis lisab uurimusele väärtust. Igale noorele on määratud kood, mis tähistab intervjueeritava sugu (M/N), vanust ning seda, kas ta on teise (II) või kolmanda (III) rändelaine esindaja. Koodid tähistavad töö tulemuste osas viit järgneva taustaga väliseesti noort:

- **M20_III**: 20-aastane noormees, kes on sündinud Eestis, kuid kolis perega üheaastaselt Ungarisse ning on seal üles kasvanud. Tema ema on eestlane ja isa ungarlane. Intervjuu toimumise hetkel elab ta Ungaris.
- **N18_III**: 18-aastane neiu, kes on kolmanda rändelaine tulemusel sündinud ja kasvanud Ameerika Ühendriikides. Tema ema on eestlane ja isa ameeriklane. Intervjuu toimumise hetkel elab ta Ameerikas.
- **M19_III**: 19-aastane noormees, kes on sündinud Saksamaal. Tema ema on eestlane ja isa grusiin. Kaheksa-aastaselt kolis ta perega Gruusiasse, kuid tema gümnaasiumisse astumisel kolis pere tagasi Saksamaale. Intervjuu toimumise hetkel õpib ta Itaalias ülikoolis.
- **N19_III**: 19-aastane neiu, kes on sündinud ja kasvanud Itaalias. Tema ema on eestlane ja isa itaallane. Intervjuu toimumise hetkel töötab ta lühiajaliselt Šveitsis.
- **N22_II**: 22-aastane neiu, kes on sündinud ja kasvanud Ameerika Ühendriikides. Kõik tema vanavanemad sattusid Ameerikasse sõjapõgenikena, olles lapse- või teismeeas. Tema ema ja isa on mõlemad Ameerikas sündinud etnilised eestlased. Intervjuu toimumise hetkel elab ta Ameerikas.

Oluline on ka märkida, et uurija tundis enne uurimuse läbiviimist kõiki intervjueeritavaid isiklikult, st et valik on tehtud varasematel tutvustel põhinedes. Seetõttu ei olnud vajadust rakendada erinevaid informantide leidmise tehnikaid, nt lumapallimeetodit, kuigi valmisoleks selleks oli. Kuna uurija isiklik kontakt uuritavatega on olnud pigem põgus, ei olnud see uurija hinnangul uurimuse läbiviimisel takistav tegur, vaid pigem intervjuerimisprotsessi toetav. Varasem tutvus tagas teatud avatuse, mida täiesti võõra inimesega oleks olnud raskem saavutada.

3.4. Kvalitatiivne sisuanalüüs

Kvalitatiivse sisuanalüüsi läbiviimiseks kasutatakse erinevaid tehnikaid, mida saab omavahel kombineerida. Kvalitatiivne sisuanalüüs toimub **kodeerimise** kaudu. See tähendab, et tekst jaotatakse osadeks, et seda põhjalikult uurida. Kodeerimisprotsess algab teksti mitmekordse süvendatud läbilugemisega, mille käigus märgitakse ära olulised lõigud, laused ja sõnad ning määratakse neile märksõna ehk **kood**. (Kalmus jt 2015) Kuidas täpselt mingit koodi nimetada, on tõlgendamise küsimus, kuna erinevad uurijad võivad sama või sarnast nähtust nimetada erinevate nimetustega. Kodeerimine ei ole täppisteadus, vaid tõlgendamise protsess. (Saldaña 2009: 4, Thomas 2006: 238)

Analüüsi teine etapp on leitud koodide sarnasuse põhjal **kategooriatesse** jagamine (Kalmus jt 2015). Koodid on kategooriate loomise ning nende hilisema analüüsi alustala. Kuna kvalitatiivne analüüs on oma olemuselt keerukas, on mustrite esilekerkimiseks tarvis korrata kodeerimisprotsessi mitu korda. Kodeerimise käigus võivad koodid ja kategooriad muutuda, kuid protsessi käigus joonistuvad mustrid välja järjest selgepiirilisemalt. (Saldaña 2009: 8, 10) Oluline on leida ja omavahel seostada koodid ja kategooriad, mis võtavad kokku uurimisküsimuste seisukohast olulised tähendused. (Kalmus jt 2015, Schmidt 2004: 254).

Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab nii **induktiivset** kui **deduktiivset** kategooriate loomist. Esimese puhul lähtutakse andmetest endist, teise puhul põhinevad kategooriad mõnel teorial ja/või varasematel uurimustel. (Mayring 2000) Kvalitatiivse sisuanalüüsi üks tugevusi, intervjueeritavate maailma mõistmine ning nende tõlgenduste ning tähendussüsteemide uurimine, väljendub just induktiivses lähenemises (Kalmus jt 2015), kuna see võimaldab uuritavast materjalist esile kerkida teemadel, mis ehk muidu tähelepanuta jääksid (Thomas 2006: 238).

Kvalitatiivse sisuanalüüsi eesmärk on luua suuremad kokkuvõtavad kategooriad, mis esindavad uurimisküsimuste seisukohast kõige olulisemaid teemasid, mis on uuritavas materjalis esindatud. Uurija töötab kategooriatega, uurib nende omavahelisi suhteid, kattuvusi ja hierarhiaid. Lõppkategooriaid võiks olla kolm kuni kaheksa. (*Ibid.*: 242)

Materjali läbitöötamisel toetub uurija teorialle ja/või uurimisküsimustele (Schmidt 2004: 254). Uurimisküsimused annavad uurimusele raamistiku, kuid tulemused peavad tulenema otseselt uuritavast materjalist ning ei tohi olla mõjutatud uurija eeldustest (Thomas 2006: 239). Kodeerimise, kategooriate loomise ja nende analüüsi tulemuseks on teemad, mustrid, tendentsid ja/või kontseptsioonid (Saldaña 2009: 13).

Juhtumipõhine analüüs keskendub korraga ühele juhtumile kogu analüüsitavast materjalist, nt võrreldakse ühe intervjuueeritava vastuste sarnasusi ja erinevusi sama teema selgituste või erinevate teemade puhul. Juhtumipõhise analüüsi eesmärk on rääkida juhtumi lugu. **Juhtumiülene analüüs** vaatleb samal ajal mitut juhtumit, st erinevatest intervjuudest kogutakse kokku kogu mingit teatud teemat puudutav informatsioon. See võimaldab võrrelda teema käsitlemist kõikide intervjuude lõikes. Juhtumiülese analüüsi tulemuseks võivad olla juhtumite tüpoloogia, läbivate teemade leidmine ning mustrite väljaselgitamine. (Kalmus jt 2015)

Uurimistulemuste analüüsi läbiviimist alustasin litereeritud intervjuude kodeerimisest, st lugesin tekstid süvitsi läbi ning tähistasin koodidega uurimuse jaoks olulise informatsiooni. Seejärel jagasin koodid induktiivset kategooriate moodustamise põhimõtet järgides sobivuse alusel kategooriatesse, st kategooriad moodustusid intervjuudes sisalduva informatsiooni põhjal, mitte teoriast lähtudes. Teorial ning uurimisküsimustel oli analüüsiprotsessis toetav funktsioon.

Kategooriate analüüsil lähtusin eelkõige juhtumiülesest analüüsimeetodist, kuid selleks, et mõista, kuidas konkreetne noor mõnda teemat tõlgendas, oli tihti vajadus kasutada ka juhtumipõhist analüüsimeetodit. Mõningate koodide ning kategooriate ümberhindamisel tekkisid mustrid ning kujunes välja neli suuremat kategooriat, mis hõlmavad endas uurimisküsimuste seisukohast olulisi teemasid. Väikese valimi tõttu ei saa antud kvalitatiivse analüüsi tulemuste põhjal põhjanevaid järeldusi teha, kuid juhtumiülene analüüsvõimaldab saadud tulemusi siiski rohkemal määral üldistada.

4. Tulemused

Intervjuude põhjal joonistus kodeerimise teel välja mitmeid teemasid. Valdav osa neist tulenevad otseselt uurimisküsimustest, osad teemad kerkisid esile iseeneslikult, nt kaitsevähkohustus. Tulemuste analüüsi käigus liigitasin uurimismaterjalis esinevad teemad sarnasuse järgi nelja suure kategooria alla:

- Eesti ja eestlased väliseesti noorte pilgu läbi;
- väliseesti noorte enesemääratlus;
- eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise põhjused;
- noorte nägemus suhtest eestluse ja Eestiga tulevikus.

Uurimistulemuste ilmestamiseks ning tehtud järelduste põhjendamiseks olen kasutanud tsitaate läbi viidud intervjuudest. Tsitaate on mugandatud lugemise hõlbustamiseks, st välja on jäetud näiteks ebaolulised sõna- ja mõttekatkestused ning kordused. Keelevigu tsitaatides parandatud ei ole, kuna need ei sega teksti mõttest arusaamist. Eesti-inglise segakeeles esitatud tsitaadid on selguse huvides tõlgitud. Iga tsitaadi lõppu on märgitud intervjuueeritavat tähistav kood (vt alapeatükk 3.3 „Valimi koostamise põhimõtted”). Kõik valimisse kuulunud noored on andnud loa intervjuude kasutamiseks teadustöös. Töö autor tagab, et kõik andmed, mis viitaksid selgelt noorte isikutele, on peidetud.

4.1. Eesti ja eestlased väliseesti noorte pilgu läbi

Esimene alapeatükk kirjeldab, milline on intervjuueeritud väliseesti noorte pilt Eestist ja eestlastest. Samuti on välja toodud, millised kriteeriumid peavad nende arvates täidetud olema, et olla eesti etnilise identiteedi kandja. Intervjuude põhjal saadud tulemused on jagatud selgema ülevaate saamise eesmärgil kolme eraldiseisvasse teemadegruppi, milleks on nägemus Eestist, nägemus eestlastest ning eestlaseks olemise kriteeriumid.

4.1.1. Nägemus Eestist

Eestit peavad väliseesti noored väikeseks mõnusa õhustikugapõhjamaaks. Kolmel korral on mainitud Tallinna vanalinna ning arhitektuurist ka ilusaid puitmaju (1).

(1) *Mis mulle Eestis meeldib, et vaata meil on need puumajad. Ja kui need lagunevad ja on poolkatki, need näevad ikka ilusad välja. /.../ Et niimoodi pilt on Eestis ilusam isegi siis, kui Eesti on katki.* M20_III

Oluliseks peetakse loodust, ilusaks valget lund, kuigi mainitakse ka halba ilma (2) ning seda, et Eestis on enamasti külm.

(2) *Ma ei ole kunagi vist kevadel olnud Eestis. Ma arvan. Või sügisel. Aga ma ei arva, et ma väga tahan ka olla (naer).* N18_III

Kõige populaarsemaks „Eesti asjaks” on toit. Mainitud on sülti, kalja, kartulit, kohukest, heeringat, verivorsti, praekapsast, Kalevi šokolaadi ning pannkooke. Samuti nimetati palju kultuurinähtusi, nagu saun, laulu- ja tantsupidu, rahvariided, minikultuurid (nt mulgid). Muusikat (3) nimetati lausa neljal korral.

(3) *Music on üks nii suur asi seal Eestis ja that is very special to me, kui mul meeldib muusika nii palju ja see on üks nii suur asi seal. See on nii cool to me and interesting. Terve singing revolution on nii inspirational to me. Et muusika võin teha kõik need asjad, et to bring people together to do all that. That fascinates me more than anything else.¹* N22_II

Eestit nähakse kui vabameelset, efektiivset ning progressiivset riiki (4), mis paistab e-riigi ning üldiselt infotehnoloogia arenguga maailmas silma.

(4) *Muidugi Eestis on ka probleeme, ja igal maal on probleeme, aga ikkagi, mida mina näen Eestis, et ikkagi progress on ja see on stabiilne. Tegelikult kõige parem progress on stabiilne.* M19_III

¹ Muusika on üks nii suur asi seal Eestis ja see on minu jaoks väga eriline, kui mul meeldib muusika nii palju ja see on üks nii suur asi seal. See on minu arvates nii lahe ja huvitav. Terve laulev revolutsioon on minu jaoks nii inspireeriv. Et muusika võin teha kõik need asjad, et tuua inimesed selle kõige tegemiseks kokku. See paelub mind rohkem kui miski muu.

Kuna üks intervjueritav (M20_III) ütleb e-riigist rääkides „*vähemalt millagagi paistame maailmas silma*”, võib selles märgata ka teatud kahetsust, et Eesti rohkemaga maailmas tuntuks ei kogu. Vähem positiivsetest omadustest nimetatakse suhtelist vaesust, ohustatust Venemaa poolt ning seda, et Eesti on maailma poolt tihti unustatud. Viimast võib intervjueritava arvates pidada küll ka teatud olukordades positiivseks nähtuseks (nt antud hetkel väga aktuaalse pagulaskriisi vaatenurgast).

Probleemkohti on välja toodud teisigi. Näiteks on mainitud, et soodustused õpilastele on kehvad, alkoholipoliitika on pigem liigtarbimist soodustav ning et e-teenuste suurepärase maine ei vasta sada protsenti reaalsusele. Puuduste välja toomine on siiski oluliselt vähem esindatud kui positiivsetest külgedest rääkimine.

Noorte pilt Eestist võib olla mõnel juhul veidi idealiseeritud, kuna Eestis käiakse enamasti puhkuse ajal ning nn igapäevaeluga puututakse vähem kokku (5).

(5) Enne eelmist aastat mulle Eesti oli alati väga ideaalne ja kõik oli väga hea ja midagi ei olnud halb ja olime siin ainult puhkuseks ja./.../ Et eelmine aasta ma olin siin nii pikalt, et sain aru, et jaa asjad on hästi, aga mitte täitsa hästi. Aga sellest sõltumatult mulle meeldib Eesti. M20_III

Eestist arvab väga hästi ka teise rändelaine tulemusel USAs sündinud noor (N22_II), kelle pilt Eestist on kujunenud vaid kaudse kogemusega, kuna ta ei ole ise kunagi Eestis käinud. Ta tunnistab, et võib juhtuda, et päris Eesti ei vasta tema ootustele, kuid loodab siiski vastupidist.

Intervjueritud väliseesti noored näevad Eestit kui mõnusat paika, kus on hea aega veeta. Eesti riigi üle ollakse uhked. Hinnatakse Eesti toitu, loodust ning kultuuri. Kuigi mainitakse ka negatiivseid aspekte, leitakse, et head on igal juhul rohkem ning probleemkohad on vaid pisiasjad. Eranditult kõikidele intervjueritavatele meeldib Eesti väga.

4.1.2. Nägemus eestlastest

Kui pilt Eestist on valdavalt väga positiivne, siis nn tüüpilise eestlase kirjeldamisel tuuakse välja pigem negatiivseid omadusi, nagu ükskõiksus, negatiivsus ja halvad harjumused (nt suitsetamine). Üheks levinumaks arvamuseks on, et eestlane on kinnine, vaikne (6) ja isegi võõristav.

(6) Eestlased millegipärast peavad nii kinni olema ja nii vait olema. /.../ Nagu bussis näiteks või kuskil trammi peal. Ungaris küsiks, kas nende kõrval olev koht on vaba ja kui see on, siis sa ütled veel, et ilm on väga hea ja mis poliitikas toimub ja kõike seda. Ja Eestis seda ei ole. Sa isegi ei ütle, et kas ma võin siia istuda. Sa lihtsalt istud. /.../ Ei tegelt.. Seda on rongides olnud Eestis, et ma ikka küsin ja enamasti reageeritakse väga hästi. Et väga tore, et sa küsisid üldse, sest eestlased millegipärast enamasti ei küsi. M20_III

Kahes intervjuus toodi aga välja ka see, et kui eestlane ühel hetkel avaneb, on ta väga soe ja siiras inimene, seda eriti just sõprade vahel ja pereringis. Seda, et sõbralikkusele ja avatusele reageeritakse tihti siiski hästi, võib järeldada ka eelnevast näitest.

Eestlast on kirjeldatud ka kui emotsionaalselt külma ning pahast inimest. Välja on toodud probleemseid inimsuhteid ning abielulahutuste kõrget taset. Üks neiu (N18_III) mainib ka, et eesti meeste maine ei ole tema arvates eriti hea ning seda just kodueestlaste puhul. Eelnevast võib järeldada, et eestlast nähakse kui inimest, kellega on üldiselt raske suhelda, kes jääb tihti emotsionaalselt kaugeks ning kellega lähedaseks saamine võtab aega. Samas arvatakse ka, et osaliselt võivad selles rolli mängida põlvkondade vahelised erinevused (7).

(7) See on eriti raske Eestis minu meelest nagu suhelda inimestega. Võib-olla vähem nagu noortega, aga rohkem nagu nende vanema inimestega. Veits raske nendega. Nad paistavad nii pahased lihtsalt. Täitsa nagu.. sa ei tunne, et tahad nendega väga suhelda. N18_III

Samuti on levinud arvamus, et eestlane ei ole kuigi algatusvõimeline ning probleemidele lahendust otsiv, vaid eelistab olla omaette ja kannatada. Seda arusaama

ilmestavad ka järgnevad näited: *viriseb, aga ei tee midagi; väga peale millegagi ei hakka; okei nagu nad on ja ei tee väga midagi, et olukorda paremaks muuta.*

Kui eelnevast jääb mulje, et noored näevad nn tüüpilisi eestlasi üsna negatiivselt, toodi siiski välja ka eestlase häid omadusi, nagu töökus, otsekoheus, iseseisvus, mõistlikkus ning leplikkus. Arvati, et eestlased ei tekita tühistest asjadest probleeme. Üks noor (N19_III) hindas kõrgelt seda, et eestlased võimaldavad oma lastele iseseisvust ja usaldavad neid, mida tema elukohariigis on oluliselt vähem, kuna vanemlik kontroll laste üle on tugev.

Mõlemad intervjuueeritud noormehed puudutasid ka patriotismi teemat. Ühe arvates paistab silma eestlaste tugev rahvuslik identiteet, mis on paljude teiste Euroopa riikide puhul nõrgem ning ähmasem (8).

(8) Minu arust Eestil on väga hea see nagu identiteedi see, kuidas ma ütlen.. Eestlased teavad täpselt, kes nad on ja kus nad on. Nendel on identiteet, nagu natsionaalne identiteet. Kui me nüüd teised maad Oiroopas võtame, mis seal eriti nii ei ole. M19_III

Samas arvas teine noormees, et eestlased ei tunne Eesti riigi üle piisavalt uhkust ning näevad tihti hea asemel halba (9).

(9) Eestis mulle väga puudub just see, et me oleks uhked oma maa üle. /.../ Okei nüüd on mingi Eesti 100 ja nüüd on lipud igal pool ja inimesed ongi uhkemad, aga nagu kuhu eestlased nüüd on jõudnud, võiks olla üldine, sest muidu ma panen tähele väga vähe seda, et eestlastele meeldiks Eesti. M20_III

Kuigi kõigile intervjuueeritud väliseesti noortele meeldib Eesti väga, nähakse eestlast kui sellist küllalt negatiivselt. Välja toodud on küll ka eestlaste positiivseid omadusi, kuid ka need on pigem praktilised küljed, mis ei ole otseselt meeldivate iseloomuomaduste või positiivse ellusuhtumisega seotud. Samas mainitakse ka, et kui eestlase vastu sooje tundeid üles näidata, vastab ta tihti siiski samaga.

4.1.3. Eestlaseks olemise kriteeriumid

Valdav arvamus väliseesti noorte hulgas on, et eestlane võib teoreetiliselt olla igaüks, kellel on lähemalt või kaugemalt eesti juured (10). Eestlane ei pea nende hinnangul tingimata Eestis elama, kuna elukoht ei ole niivõrd oluline kui päritolu.

(10) See ei tähenda seda, et vaata, kus inimene sünnib või kus inimene on eland. No see on ka oluline, aga lihtsalt, et minu meelest tähtis on nagu, et sul on ikkagist see eesti veri. N19_III

Ka eesti keele oskuse koha pealt on noored avatud ja tolereerivad. Kui suurepärane eesti keele oskus ei ole nende hinnangul eestlaseks olemisel hädavajalik, siis huvi selle õppimise vastu ning püüd eesti keelt vähemalt veidigi rääkida, on ka väliseesti noorte hinnangul siiski oluline (11).

(11) Kui ma, tunnen, et ma olen eestlane, siis ma prooviksin vähemalt natukene keelt õppida. M19_III

Kuid keeleoskusest veelgi olulisemaks peavad väliseesti noored teadmisi eesti kultuurist, soovi kultuuritegevustest osa võtta (12), uhkust Eesti üle ning huvi ja armastust nn eesti asjade vastu vastu, nagu süldi ja kartuli söömine, kalja joomine ning saunas käimine.

(12) Mitte ainult sa räägid seda keelt, aga sa tead seda nagu kultuuri. Ja nagu fakte. Ma ei ütleks kellegile, kes ei oska üldse eesti keelt, aga ikkagi nagu käib jaanipäevapeol, et „aa sa pole eestlane”. N18_III

Kuigi eesti keele oskuse puudumine ei arva intervjuueeritud väliseesti noorte hinnangul kedagi automaatselt eestlaste ringist välja, arvavad nad, et end ei ole õigus eestlaseks kutsuda kellelgi, kellel puudub täielikult huvi Eesti ning eesti kultuuri vastu (13). Sellisel juhul ei oma ka veresidemed erilist tähtsust.

(13) Sa ei pea nüüd ju tervet nagu mingi research seda tegema. See ei ole vaja, aga kui inimene küsib, kust sa tuled, siis sa pead ju midagi ütlema noh. Sa ei saa ju nagu seista. Kes seda ei oska.. Mina ei saa niukest inimest usaldada. Sest minu arust on ka nagu oma respekt, et sa tead, kust sa tuled. M19_III

Intervjueeritud väliseesti noorte hoiak kattub varem läbi viidud uurimustega kodu- ning väliseestaste seas (vt peatükk 1.3 „Eesti identiteet”), mis toob eesti identiteedi tuumväärtustena samuti välja päritolu, positiivse keelehoiaku, huvi eesti kultuuri vastu ning uhkuse Eesti üle. Samuti peetakse sarnaselt kodueestlaste arvamusega 2016. aastal vähem oluliseks füüsiliselt Eestis elamist. Küll aga paistab silma, et antud uurimuses intervjueeritud noored peavad aga keeleoskusest olulisemakski kultuuriteadmisi ning huvi eesti kultuuri vastu.

4.2. Väliseesti noorte enesemääratlus

Selle töö üks peamine eesmärk on leida vastus küsimusele, kuidas intervjueeritud väliseesti noored end identifitseerivad ning mil määral ja miks peavad nad ennast eestlasteks, st milline on eesti identiteedi positsioon nende enesemääratluses. Intervjuude põhjal leitud tulemused on jagatud nelja eraldiseisvasse teemadegruppi. Need on mitmikidentiteet, mitmikidentiteedi ning kakskeelsuse head ja halvad küljed, väliseestlaste ja kodueestlaste erinevused ning tahtlikult väljendatud identiteedimärgid.

4.2.1. Mitmikidentiteet

Teise rändelaine tulemusel Ameerikas sündinud noor tutvustab end esimesena eestlasena (14). Ta arvab, et see tuleb Ameerika multikultuursest ühiskonnast, kus on huvitavam rääkida eelkõige oma juurtest (etnilisest identiteedist), kuna ameeriklane olemine on isenesest loomulik. Samas rõhutab ta, et ta peab end sajaprotsendiliselt ka ameeriklaseks, kuna tema ja ta ema ning isa on seal sündinud, kuigi tema vanemad on mõlemad etniliselt eestlased.

(14) *Ma arvan ma mõtlen eestlane on minu esimene mõte ja siis ameeriklane, aga ma olen mõlemad at the same time.*² N22_II

Esimest põlve Ameerikas sündinud ja kasvanud noor (N19_III) aga oma eesti identiteeti alati ei rõhuta. Tema sõnul oleneb see tujust, kas ta viitsib sellest pikemalt rääkida või mitte. Sageli ütleb ta lihtsalt, et on ameeriklane, kuid ise peab ta end siiski mõlemaks. Ka tema isa, kes on üles kasvanud Ameerikas, kuid kellel on mitmekesised Euroopa päritolu juured, nimetab end enamasti lihtsalt ameeriklaseks. Kuigi laiemate järelduste tegemiseks ei ole nendest intervjuudest kogutud materjal piisav, võib täheldada, et mõlema noore riigiidentiteet (USA) on väga tugev.

Itaalias sündinud ja kasvanud noor kannab emapoolset eesti identiteeti ning isapoolset itaalia identiteeti, mis langeb kokku ka tema elukohariigi identiteediga. Ta tunneb end nii eestlasena kui itaallasena, kuid peab end rohkem eestlaseks (15). Selle põhjuseks on suures osas väga tugev emotsionaalne side emaga ning eestipoolse vanaemaga, samas kui itaaliapoolsete sugulastega ei ole suhted kuigi soojad. Sellest võib järeldada, et peresuhtel on identiteediloomes suur roll.

(15) *Ja siis ma tunnengi, et ma olen nagu lähemal Eestiga, sest ma saan nagu rohkem igasugusest teemadest rääkida. Ja sellepärast ka, et kuidas ma nagu mõtlen.* N19_III

Ka üheaastaselt Eestist Ungarisse kolinud ning seal kasvanud noore isapoolne identiteet ning riigiidentiteet kattuvad. Tema puhul on rohkem märgata mitmikidentiteetidele omast sisemist vastuolu. Ta ütleb, et elab kahte elu, mille elamiseks (ja millesse saajaprosendiliseks panustamiseks) oleks tegelikult tarvis kahte eraldi inimest. Ta toob ka välja, et on end eri eluhetkedel identifitseerinud erinevalt (16), mis on sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria järgi tavaline (vt alapeatükk 1.1.1 „Sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria”).

(16) *Ma olen sellest nii palju mõelnud. Ja vanasti ma arvasin, et olen ungarlane. Ja siis ma hakkasin ümber mõtlema. Ja see kujunes sinna, et nüüd ma tahan*

² Ma arvan ma mõtlen eestlane on minu esimene mõte ja siis ameeriklane, aga ma olen mõlemad samal ajal.

väga eestlane olla kogu aeg. Ma võib-olla olen natuke rohkem eestlane./... / Ma ei suuda otsustada, et kas ühele või teisele kuulun. Ma kuulun täitsa mõlemale. Ja vastavalt olukorrale olengi midagi. M20_III

Kui eelnevate noorte puhul on raske määratleda, kas ja millist strateegiat sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria järgi kasutatakse, siis tema puhul võib üsna kindlalt väita, et ta kasutab lahterdamise strateegiat, st aktiveerib vastavalt sotsiaalsele olukorrale ühe oma identiteetidest. Valikul lähtub ta pragmaatilisuse printsiibist (17) ning mainib, et mõnikord on tore ka lihtsalt nalja pärast „lollitada”.

(17) Aga ma selles mõttes ei otsustagi, sest tegelikult ma olen alati see, millises riigis ma ei ole. Ma olen tähele pannud, et Eestis mulle meeldib teeselda kohalikku, aga kui see natukenegi tasub ära, siis ma olen kohe välismaalane. Ja Ungaris ma olen suht kogu aeg välismaalane. Välja arvatud, kui ma mingis külas olen, kus tasub jällegi kohalik olla. M20_III

Teine noor, kelle keerulise mitmikidentiteedi lahendamise strateegiat on intervjuu põhjal võimalik määrata, on noor, kelle identiteedi muudab teistega võrreldes keerulisemaks tugev side kolme erineva riigi ning keelega. Ta (M19_III) on sündinud Saksamaal eestlasest ema ning gruusiinist isa peres, kus räägiti eesti ning saksa keelt. Kui ta oli kaheksa-aastane, kolis pere Gruusiasse, et lapsed saaksid võimaluse õppida ka isa kodumaa kohta. Seal vahetus nn isa keel gruusia keele vastu. Hiljem kolis pere jälle tagasi Saksamaale.

Vaatamata Saksamaal elamisele ning suurepärasele saksa keele oskusele, ei kuulu saksa identiteet siiski noore mitmikidentiteedi hulka. Ta identifitseerib end oma kahe etnilise identiteedi (st eesti ja gruusia) järgi. Sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria järgi kasutab ta ühendamise strateegiat, st näeb ennast maailmakodanikuna, kellel on siiski ka tugevad entilised identiteetid (18).

(18) Minu arust mina olen niuke globalisatsiooni produkt. Absoluutselt. Ma ei tea [kus mu kodu on], sest ma olen absoluutselt kosmopoliit, sest ma ei saagi teisiti niimoodi olla. Aga olla kosmopoliit on ka vahel nagu hea, et sa saad sellega oma natsionaalset identiteeti ikkagi eksponeerida. M19_III

Intervjuude vastustest selgub, et kõik intervjuueeritud väliseesti noored peavad end korruga kahe rahvuse esindajaks, st mitmikidentiteedi kandjateks. Üks identiteetidest on kõigi puhul eesti identiteet. Teine identiteet on olenevalt situatsioonist isa etniline identiteet, elukohariigi identiteet või kombinatsioon nendest mõlemast. Kuigi kõik noored ütlevad, et nad on „mõlemad”, on igaühe lugu ning vaatenurk teistest veidi erinev. Kahe noore enesemääratlus ning intervjuudes jagatud kirjeldused võimaldavad näha selget seost mõne erinevate identiteetide ühitamise strateegiaga, teiste puhul ei ole informatsioon piisav, et väita, kas ja millist strateegiat nad kasutavad.

4.2.2. Mitmikidentiteedi ning kakskeelsuse head ja halvad küljed

Erandidult kõik noored peavad mitmekultuurilisust rikkuseks. Ühe lisaväärtusena on välja toodud kahe keele vabalt rääkimine, mis annab elus rohkem võimalusi. Samuti hinnatakse väga kahest kultuurist osasaamist ning kahe kodumaa olemasolu, kuna see on huvitav ja eriline. Kaks noort tunnevad, et nende elukohariikides kultuuri pärimuskultuuri mõistes ei olegi ning selle korvab neile Eesti. Eri rahvusest vanemates nähakse võimalust maailma kohta midagi rohkemat avastada. Seda näitlikustab tsitaat noorelt, kes räägib kahetsusega sõbrannast, kellel on samuti kahest rahvusest vanemad, kuid kes räägib ainult ühe vanema keelt ning ei oma mingit kontakti teise vanema kultuuri ja päritoluriigiga (19).

(19) Ja siis mina kogu aeg ütlen, aga miks onju. Sa [sõbranna] kaotasid midagi tegelikult. Et sa oleks võind kahte keelt otsast pealt rääkida ja oleksid võind sinna maale minna. N19_III

Neli noort ütlevad, et nad tunnevad end teistega võrreldes eriliselt (20), kuna mitmekultuurilisus ja kakskeelsus tundub teistele alati põnev. Teist põlve Ameerikas sündinud noor (N22_II) toob ka välja, kuidas teise rändelaine tulemusel tekkinud eestlaste kogukonna noorte mõtlemine ajas muutunud on. Varem oli kogukonna missioon eesti keele ja kultuuri säilitamine, kuna Eesti ei olnud vaba (vt ka peatükk 2 „Eesti diasporaa kujunemine ja tänapäev”). Kuigi tänapäeval ei ole praktilist vajadust

eesti keelt ja kultuuri noorematele edasi anda, püütakse seda siiki teha selle erilisuse tõttu.

*(20) Kõik need eesti asjad on more special, sest see on üks asi, mis ainult mina ja minu eesti sõbrannad ja minu eesti perekond jagavad ja mitte kõik need inimesed siin Ameerikas.*³ N22_II

Mitmekultuurilisuse positiivse küljena nimetatakse veel laiema silmaringi tekkimist, sest mitmest kohast pärit olemine õpetab inimest nägema, et igas kohas on midagi head ja midagi halba. Neli noort arvavad ka, et just tänu kakskeelsusele on neil olnud lihtsam võõrkeeli õppida (21).

(21) Mulle oli see väga lihtne, seepärast ma sain väga paljust nagu aru, et nagu kuidas keelt õppida. Isegi kui ma olin mingi kaheksa-aastane, ma tegin nagu teistest paremini. N18_III

Intervjuudest tuli välja ka mõningaid mitmikidentiteedi omamise raskeid aspekte, nagu vahetevahel tekkiv hingeline segadus kodumaa määramise osas ning väikesed puudujäägid keeleoskuses. Üks noor tunneb, et tal puuduvad elukohariigi keeles mõned sõnad, mis teistel olemas on, kuna ta on pidanud pöörama osa oma tähelepanust ka eesti keelele (22).

(22) Näiteks kes on päris itaalia perekond, see räägib kaksikend neli tundi itaalia keelt onju. Selles mõttes, et paljud sõnad puuduvad, mida teistel on. N19_II

Samuti ei saa ta Eestis olles mõnikord naljadest aru, kuna pole eesti noortega piisavalt kokku puutunud. Tavalistest igapäevasituatsioonidest eesti keeles, nt poes millegi küsimine, tunneb puudust ka teine noor (M20_III), kuna ema või sõpradega suheldes selliseid olukordi ette ei tule. Kuigi mitmikidentiteedi kandmisel esineb noorte arvates ka mõningaid negatiivseid külgi, korvab positiivne pool halvema (23).

(23) See on raskeks teinud, aga mul on selle üle hea meel. Sest ma pigem olen kahe kultuuriga ja olgu selle võrra raskem, aga olgu mõlemad. M20_III

³ Kõik need eesti asjad on erilisemad, sest see on üks asi, mis ainult mina ja minu eesti sõbrannad ja minu eesti perekond jagavad ja mitte kõik need inimesed siin Ameerikas.

Intervjuueeritud väliseesti noorte suhtumine mitmekultuurilisusse on väga positiivne. Seda peetakse rikkuseks, millekski eriliseks, mis annab võimaluse silma paista ning näha maailma avarama pilguga. Halvematest külgedest nimetati kohatist hingelist segadust ning puudujääke mõnedes keelelistes aspektides, kuid liigset tähendust sellele ei omandata.

4.2.3. Väliseestlaste ja kodueestlaste erinevused

Intervjuudest selgub, et kuigi kõik noored peavad ennast eestlaseks, tehakse siiski vahet väliseestlase ja nn päris eestlase vahel (24). Vahe seisneb erinevates kogemustes, nt ei koge väliseestlased kõike, mida päris eestlased, kes kogu aeg Eestis elavad. Samuti peetakse erinevaks mõtlemist, kuna noorte hinnangul mõtlevad kohalikud Eestist sageli halvemini kui väliseestlased.

(24) Mina olen väliseestlane. Ma ei tea, kui paljud, aga mõned inimesed ütlevadki niimoodi, ja mina ka, et on väliseestlased ja päris eestlased. M20_III

Üks noor (N22_II) arvab, et lisaks vahele kodueestlaste ning väliseestlaste vahel, on eestlased ka erinevates kogukondades erisugused, kuna igapäevaelu on teistsugune ka erinevates väliseesti kogukondades, nt USAs ja Kanadas. Samuti nimetab ta väliseesti kogukondi nn vanaks Eestiks, mille kultuur on aastakümnete jooksul samaks jäänud, kui kaasaegne Eesti pidevalt muutub ja areneb (25).

(25) I think it's different, et see on nagu mitte sinu kultuur, vaid meie vanemate, like meie grandparents eesti culture. Kõik need aastad on kõik need samad asjad me teeme, aga Eestis has involved and changed nagu cultures due. I think we're like a time capsule, old Eesti.⁴ N22_II

Kolm noort ütlevad, et nad on Eestis viibides tundnud, et kodueestlased näevad neid teistmoodi. Pigem on tegu olnud positiivse tähelepanuga – tuntakse huvi nende elukohariikide ning nende teise keele ja kultuuri vastu. Väliseestlane tundub teiste

⁴ Ma arvan, et erinev on see, et see on nagu mitte sinu kultuur, vaid meie vanemate, nagu meie vanavanemate eesti kultuur. Kõik need aastad on kõik need samad asjad me teeme, aga Eestis on kultuur arenenud ja muutunud. Ma arvan, et me oleme nagu ajakapslis, vana Eesti.

eestlaste jaoks põnev, kuna see on midagi erilist. Samuti tuntakse huvi eesti identiteedi kohta nende mitmikidentiteedis (26).

(26) Aga üldiselt, sa oled väliseestlane, see tuleb välja kuskil, siis nad kohe tahavad sinuga sõbrutseda, mitte teiste eestlastega. Sest sina oled kohe nii eriline või midagi. Nagu ma tahan eestlane olla ja nendele on see mingi vaatamisväärsus, et mina tahan nii väga eestlane olla. M20_III

Selline tähelepanu võib olla ka ebaseadlik. Üks noor (N18_III) mainis, et teda mõnikord tüütab, kui teda ei nähta kui [tavalist] inimest, vaid kui huvitavat välismaalast. Ainsad negatiivse varjundiga vahejuhtumid on noortel olnud lapsepõlves kodueesti lastega kokku puutudes, kuid seda ei ole nad südamesse võtnud, kuna saavad aru, et lapsed tegutsevad tihti mõtlematult. Ühele noorele (N19_III) on öeldud, et ta räägib imelikult, teisele öeldi lastelaagris, et kuna tal on Ameerika kodakondsus „ei ole ta üldse eestlane” (27).

(27) Ja ma siia maani ikka mäletan seda, kuidas ta ütles mulle „Sa pole eestlane seepärast sa pole siin sündind”. Ja ma kuulasin seda ja ma olin nagu.. mkm, see pole, aga nagu okei. Ma ei viitsi sinuga rääkida, nii et.. (naer). N18_III

Identiteedimärgi teooria järgi (vt alapeatükk 1.1 „Sotsiaalne identiteet”) luuakse sotsialiseerudes identiteediga emotsionaalset sidet. Selleks on vajalik teiste rühmaliikmete heakskiit, st et nad peavad potentsiaalse rühmaliikme identiteeti autentseks. Mitmikidentiteediga inimesed saavad paratamatult ka eksitavaid identiteedisignaale ja seda nii tahtlikult kui tahtmatult. Oma nn mitte autentsust on nad enda hinnangul reetnud lisaks aktsendile ning riigiidentiteedi avaldamisele ka näiteks välimuse, liigse jutukuse, võõrkeele rääkimise või liigse entusiasmiga millegi eestlase jaoks tavalise üle, näiteks kali või saun. See ei ole aga viinud noorte emotsionaalse sideme nõrgenemiseni nende sotsiaalse identiteediga, kuna nad tunnevad siiski, et neid peetakse piisavalt autentseteks eestlasteks (28).

(28) Mul on oma identiteet suht korras ja muidugi on vaja seda, et mõned teised tugevdaks, aga kui keegi millegipärast ei tugevda, siis see minult ei võta väga

vähemaks. Ma pole nii suures koguses seda saanud, et see võtaks vähemaks.

M20_III

Kuigi väliseesti noored identifitseerivad end eestlastena, teevad nad siiski vahet kodu- ning väliseestlaste vahel. See on paratamatu, kuna nad ei ole kogenud Eesti ühiskonnas elamist nii, nagu seda kogevad kodueestlased. Samuti märkavad nad, et ka kodueestlased peavad neid endast erinevaks, kuid pigem on tähelepanu positiivne ja nendesse suhtutakse hästi. Väliseesti noored tunnevad, et neid aktsepteeritakse kui eestlasi ning et väikesed erinevused ei oma kodueestlaste jaoks suurt tähtsust.

4.2.4. Tahtlikult väljendatud identiteedimärgid

Mittetahtlikult edastatakse identiteedisignaale suuremal või vähemal määral nii või teisiti. Kuna identiteedimärgi teooria järgi (vt alapeatükk 1.1 „Sotsiaalne identiteet”) väljendab inimene oma identiteeti seda rohkem, mida olulisem see talle on, uurisin, kas ja kuidas väliseesti noored oma eestlaseks olemist väliselt eksponeerivad.

Viiest noorest neli väljendavad oma eestlaseks olemist väliselt. Intervjuude põhjal kujunesid kaks peamist eesti identiteedi väljendavat märkide kategooriat: füüsilised esemed ning sotsiaalmeedia. Füüsilistest esemetest toodi peamiselt välja riietus ning aksessuaarid, nagu lipuvärvides riietus, Eesti-teemalised särgid (olümpia T-särk, keelelaagri särgid), Eesti 100 märgid riietel ja seljakotil ning kleepsuna telefonil, etnomustritega kotid ning Eesti vapiga ehted (29). Samuti mainiti Eesti lipu kasutamist üliõpilaskodu toa dekoratsioonina.

(29) Me kõik kannavad need [näitab vapiga sõrmust] ja iga päev ma kannan see nagu eesti vapp [vapiga kaelakee]. Ja kõik tüdrukud meil on need mõlemad asjad. Ja poisid ka need sõrmused. N22_II

Sotsiaalmeediast on mainitud peamiselt Instagrami, kus nad on lisanud oma isikukirjelduse lahtrisse (*bio*) ka Eesti lipu ikooni. Välja toodud on ka Facebook, kus on märgitud ära eesti keele oskus. Kõige rohkem ollakse sotsiaalmeedias aktiivsed Instagramis, kuhu postitatakse Eesti-teemalisi pilte ning lisatakse teemaviiteid

(hashtag). Tähelepanuväärne on ka noorte keelevalik sotsiaalmeedias, mis oleneb sellest, kellele postitused parasjagu suunatud on (30).

(30) Peaaegu kõik oskavad inglise keelt. Kui kasutan eestit või ungarit, siis juba väga vähesed saavad aru. Siis ma saan selle ära kasutada, et mis rahvale mida ma tahan öelda. /.../ Siis esiteks need teised, kes ei saa aru, nad teavad, et ma praegu tahan eestlane olla ja niimoodi ma näitan neile oma eestlaseks olemist.

M20_III

Põhjused, miks noored eelnevalt loetletud identiteedisignaale teadlikult saadavad, on nii isiklikumat laadi, nagu side pere ning sõpruskonnaga, kui ka väljaspool seisjatele suunatud, nagu oma erilise rõhutamine. Üks noor (M20_III) kirjeldas, kuidas ta on värvinud oma elukohariigi mõistes niigi heledad juuksed Eestis olles veel heledamaks, et rohkem kohaliku moodi välja näha. Võib arvata, et sellega püüab ta saata kohalikele eestlastele tugevat identiteedisignaali.

Kui teised väljendavad oma eesti identiteeti teadlikult ka väliselt, siis üks noor ei pea seda oluliseks. See ei ole mitte sellepärast, et ta ei pea oma identiteedi välist eksponeerimist oluliseks, vaid ta arvab, et kes sellest huvitub, saab sellest teada ka lihtsalt küsides. Ta leiab, et selle näiteks sotsiaalmeedias eksponeerimisel ei ole erilist mõtet (31).

(31) Et oma identiteeti näidata, peab teistmoodi tegema minu arust. Kui inimene istub sinuga maha ja siis kui sa oma maa kohta räägid. Seal see on oluline.

M19_III

Enamik intervjueritud väliseesti noortest väljendavad oma eesti identiteeti ka väliselt kas füüsiliste esemete näol või sotsiaalmeedias. Põhjused selle taga oma erilise väljatoomine ja/või oma eesti identiteedi tugevdamine selle signaliseerimisega teistele rühmaliikmetele. Kuigi üks noor erineb oma vaadetelt teistest, st teadlikult väliste vahenditega oma eesti identiteeti ei rõhuta, ei ole autori hinnangul eesti identiteet tema jaoks kindlasti mitte vähem oluline. Ta on valinud oma identiteedisignaalide saatmiseks lihtsalt teistest erineva mooduse.

4.3. Eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise põhjused

Töö teine peamine eesmärk on leida vastus küsimusele, mis on see, mis on taganud intervjueritud väliseesti noortele hea eesti keele oskuse ning pannud neid eesti keelt ning kultuuri hindama. Intervjuude põhjal saadud tulemused on jagatud kolme eraldiseisvasse teemagruppi. Need on pereväärtused ja kasvatus, kontakt Kodu-Eestiga ning väliseesti kogukond. Kuigi teemagrupid koondavad enda alla infot, mida on võimalik sisu põhjal eristada, tuleb märkida, et kõik on siiski omavahel tihedalt seotud. Näiteks ei oleks käesolevas töös käsitletud pered võtnud tõenäoliselt aktiivselt osa väliseesti kogukondade tegevustest, kui pere väärtushinnangud seda soosinud ei oleks.

4.3.1. Pere ja kasvatus

Kõik intervjueritud noored on sünnist saadik kakskeelsed. Ühel noorel lisandus hiljem kodukeelena ka kolmas keel (isa keel, mille ta õppis selgeks kaheksa-aastaselt). Neljal noorel on eestlasest ema ja välismaalasest isa. Oma hea **eesti keele oskuse** põhjuseks peavad nad seda, et nende peres on alati kahte keelt räägitud ning teistsugust olukorda ei kujutaks nad ettegi. Emad on nendega sünnist saadik eesti keeles rääkinud ja seepärast tundub teise keele kasutamine emaga rääkides ebaloomulik (32).

(32) Tal on imelik itaalia keeles meiega rääkida. Nagu minul on imelik temaga itaalia keeles rääkida. See on lihtsalt, mitte ei sa ei taha, aga see päriselt on nagu imelik. No me oleme nagu omavahel kaks eestlast onju. Miks me peaksime itaalia keeles rääkima? N19_III

Üks noor lisab ka pooleldi naljatades, et ema pahandab, kui ta temaga inglise keeles räägib (33). Sellest võib järeldada, et loomuliku eesti keele kasutamise on taganud suures osas ka ema järjepidevus eesti keele rääkimisel.

(33) *Ta kogu aeg pahandab ka ma arvan.,,Ah, mis sa räägid minuga ingliskeeles!” (naer) N18_III*

Ühe noore (N22_II) vanemad on välismaal sündinud eestlased. Tema hinnangul valdavad ta vanemad eesti keelt väga hästi, kuid kodus on räägitud vaheldumisi eesti ja inglise keelt. Kui ta oli väike, räägiti kodus rohkem eesti keelt, kuid aja möödudes on valdavaks muutunud inglise keel, sest nii on lihtsam. Suureks abiks peab ta ka seda, et ta käis eesti (pühapäeva)koolis ning puutus eesti keelega kokku kogukonna üritustel ja laagrites (vt alapeatükk 4.4.3 „Väliseesti kogukond”).

Kolm noort on eraldi välja toonud, et kui nad olid väikesed, oli ema kodus ja isa palju tööl ning seega oli emal aega ja võimalust lastega eesti keeles rääkida (34). Isaga rääkisid lapsed elukohariigi keeles, mis kolmel juhul neljast on ka isa emakeel. Kuna suure tõenäosusega omandavad lapsed elukohariigi keele niikuinii, on ema kodus olemine üks võimalik põhjus, mis võis noorte eesti keele oskuse arenemisele kaasa aidata, kuna võimaldas tekitada intensiivsema paralleelse keelekeskkonna.

(34) *No ma olin, mina ja mu vend olime hästi palju temaga [emaga] kodus koos. Ja mu isa oli tööl. Et siis me saime nagu väga palju aega temaga olla. Et siis tal oli nagu aega meiega eesti keelt rääkida. N18_III*

Intervjuudest selgub, et perede suhtumine kakskeelsusesse on olnud soosiv. Lapse kakskeelseks kasvatamine on mõlema vanema valik ning eeldab mõlemalt sihipärast tegutsemist ning osalt ka järeleandmisi. Kuna eesti keel ehk antud juhul ema keel on töös kirjeldatud juhtumite puhul nõrgemas olukorras, st ei ole elukohariigi keel, eeldab selle kasutamine ja õpetamine mitte ainult ema soovi ja jaksu, vaid ka isapoolset toetust. Reeglina isad ise eesti keelt ei räägi – neljast välismaalasest isast räägib eesti keelt üks – ning see võib tekitada peresiseseid pingeid (35).

(35) *Ta [isa] lihtsalt on harjunud sellega. Ta on nagu mhm okei (naer). /.../ Ta on väga selline leplik. Et see on nagu lihtne. Nagu see pole üldse probleem. Mis on paljudel eestlastel naistel. Nende abikaasad ei taha, et nende lapsed räägivad eesti keelt, seepärast siis neil on mingi oma salajutt ja siis isa ei saa aru, millest nad räägivad. Ma olen kuulnud seda väga palju. N18_III*

Seda, kuidas isale ei meeldinud, et tema ees eesti keelt räägiti, mainib ka üks intervjuueeritud noor (N19_III). Põhjus selle taga oli sama, mis eespool kirjeldatud – ta tahtis laste ja ema vahelisest vestlusest aru saada. Kuna aga isa põhimõtteliselt pooldas laste kakskeelseks kasvatamist, ei kujunenud sellest siiski suuremaid probleeme. Kirjelduste põhjal võib aga arvata, et selle pere ema oli selles küsimuses ka väga sihikindel ning nägi ainsa võimalusena lastega vaid eesti keeles suhelda. Näiteks kasutas ta ainult eesti keelt ka suures seltskonnas, kus kogu ülejäänud pere eesti keelest aru ei saanud. Ka see näide kinnitab, et ema otsusekindlusel ning järeleandmatusel keeleveliku küsimuses on laste eesti keele oskusele suur mõju.

Noorte eesti keele ning **kultuuri** tundmisele on kaasa aidanud ka perede eesmärgistatud keele- ja kultuurikeskkonna loomine kodus. Kolm noort on nimetanud Eesti tähtpäevade ja pühade tähistamist. Neli noort on välja toonud Eesti toitude söömise ning öelnud, et lugesid lastena eesti lasteraamatuid. Üks neist loeb eestikeelseid raamatuid veel praegugi, noore täiskasvanuna (36).

(36) Ma küll lugesin rohkem koomikseid, aga raamatuid ka, sest ema väga tahtis, et ma loeks raamatuid ka. Sõnavara poolest on hea. Ja hiljuti ma hakkasin teadlikult ja enda tahtmisest raamatuid lugema eesti keeles. M20_III

Kaks noort on maininud eesti multifilmide vaatamist ning üks ka kuuldemängu „Naksitrallid”. Neli noort on eraldi välja toonud eesti muusika kuulamise (37), mille žanrivalik varieerub unelauludest ja popmuusikast lõkkelaulude ning isamaaliste lauludeni, kusjuures eriti viimaste olulisust identiteediloomes rõhutatakse väga.

(37) Ja siis mulle hakkas õudsalt meeldima Laura, kui ma olin väike. Ma sain endale Laura plaadi ja siis ma kuulasin seda väga palju. Aga mu emal on alati eesti plaadid autos. Kui ma olin väike ta mängis palju rohkem eesti muusikat. Meil on väga palju plaate. N18_III

Kõik noored peavad eesti keele ja kultuuri tundmist väga oluliseks, kuna peavad seda lisaväärtuseks, millel on nii emotsionaalne kui praktiline kasu, nt võimalus Eesti sugulastega suhelda. Kuigi eesti keele oskus ning eesti kultuuri tundmine on nende kõigi jaoks loomulik, mainivad kaks noort ka eraldi, et nad on oma vanematele selle

eest tänulikud. Nad mõistavad, et see ei ole lihtne, kuna nad tunnevad paljusid perekondi, kus ühe vanema või perekonna päritoluriigi kultuur on jäänud tagaplaanile (38).

(38) Seal ei ole mingi niuke vormel jaa, et kuidas seda saab niimoodi teha [kultuuri edasi anda]. Aga minu arust mu ema proovis seda maksimaalselt. Ma tunnen palju inimesi, kes elavad teisel maal ja nüüd situatsioonis, et nad ei tea praktiliselt midagi. /.../ Kui sa seda ei proovi, siis sa ei oma ka nagu, et ütleda „Jaa, loodan, et mu lapsed kuidagi tekitavad huvi selle kultuuri vastu”. See on väga spekulatiivne minu arust. M19_III

Pere väärtushinnangud ning keelevalikud on kahtlemata olnud noorte suurim mõjutaja. Positiivne suhtumine kakskeelsusesse ning sihikindel kahe keele rääkimine on taganud noorte väga hea eesti keele oskuse. Eesti raamatute lugemine, multifilmide vaatamine ning muusika kuulamine on aidanud kaasa keeleoskuse arenemisele ning tekitanud noortes huvi eesti kultuuri vastu, samuti nagu Eesti toidu söömine ning Eesti tähtpäevade ja pühade tähistamine.

4.3.2. Kontakt Kodu-Eestiga

Enamik intervjueeritud väliseesti noortest on käinud Eestis sagedusega vähemalt korra aastas, enamasti suvel. Sellele tendentsile vastandub täielikult teise rändelaine esindaja (N22_II), kes ei ole kordagi Eestis käinud. Kogu tema pilt Eestist on kujunenud pere, väliseesti kogukonna ning kaudsete kanalite (nagu internet) kaudu. Kõik ülejäänud ütlesid, et väiksemana käisid nad Eestis ka talvel, kuid suuremaks kasvades on see ajapuuduse tõttu ära jäänud. Samuti on valdav tendents, et suvel Eestis veedetud ajaperiood jääb igal aastal järjest lühemaks (39). Selle põhjuseks on samuti ajapuudus.

(39) Tavaliselt nagu me olime palju pikemalt, kui ma noorem olin. Aga nüüd on nagu veits raskem. Seepärast mul on kool, mu emal on töö. See aasta ma olin mingi viis nädalat. Vanasti isegi pikemalt, mingi kaks kuud. Kui ma olin noorem ma käisin talvel ja suvel. Aga nüüd mul ei ole nii palju aega ka talvel. Ja Eestisse ei ole odav ka sõita, nii et... (naer). N18_III

Selle, et Eestisse on kallid reisida, toob välja veel kaks noort. Eranditult kõik noored tahaksid tegelikult tihedamini Eestis käia, kuid takistuseks saab aeg ning just ka kallidus.

Intervjuudest ilmnes, et Eestis olles veedavad noored peamiselt aega oma sugulastega, keda neil on palju ning kellega ollakse lähedases kontaktis ka välismaal elades. Ka teise rändelaine esindajal (N22_II) on Eestis mõned sugulased, kuid nendega on kontakt pigem põgus. Head läbisaamist ning tihedat läbikäimist Eesti sugulastega näevad noored ühe suure mõjutajana oma hoiakute kujunemisel ning keele- ja kultuuriteadmiste omandamisel (40).

(40) Me läksime väga tihti Eestisse. Et me suhtlesime perekonnaga. See oli väga oluline minu arust. M19_III

Kõik neli sageli Eestis käivat noort on osalenud ka Eesti suvelaagrites. Laagreid, eriti HeadEsti eesti keele ja kultuuri laagreid⁵ (kust on töö autor neli intervjuueeritavat ka leidnud), peavad noored väga oluliseks eesti keele oskuse arendajaks. Tänu suhtlusele laagris kohatud omaealiste kodu- ning väliseesti noortega, on noored õppinud eakohast eesti kõnekeelt (41). Hilisem suhtlus laagrikaaslastega on arendanud oluliselt ka eesti keeles kirjutamist.

(41) Laagrite võib-olla üks kõige parem külg, et sa saad kohtuda eestlastega, kes on sinu vanused, ja rääkida nendega eesti keeles asjadest, mis neid noori huvitavad. Ja see on väga kasulik, sest keel jääb siuke päris ja mitmekülgne. M20_III

Kodueesti sõpru on intervjuueeritud väliseesti noortel pigem vähe (v.a ühel (M20_III), kellel on Eestis sama palju sõpru kui oma elukohariigis). Kui ka lapsepõlves saadi mõne kodueesti lapsega hästi läbi, pole see sõprus reeglina püsima jäänud (42). Mõned kodueesti sõbrad on noortele jäänud küll aga eespool mainitud laagritest, kuigi ka seal on tugevamad sõbrused tekkinud pigem väliseesti noorte endi vahel.

⁵ MTÜ HeadEst korraldab 2013. aastast eesti keele ja kultuuri suvelaagreid, kus kohtuvad 13–18aastased välis- ja kodueestlased, et koos eesti keelt õppida, Eestiga tutvuda ning sõpru leida.

(42) *Kui ma väiksem olin, siis üks naaber seal, aga nagu üldse ei suhtle. Ja siis emal on üks sõbranna. Sellel sõbrannal on üks laps, no kes on minu vanune. Sellega ma, kui ma väiksem olin, sain hästi läbi, aga nüüd nagu üldse.* N19_III

Kontakt Kodu-Eestiga on tihe neljal väliseesti noorel, kes küll päris väiksena käisid Eestis rohkem, kuid jõuavad siia ka praegu vähemalt korra aastas. Nendele vastandub selgelt teise rändelaine tulemusel Ameerikas elav noor, kes ei ole kordagi Eestis käinud ning seega ei ole saanud kontakt Kodu-Eestiga teda ka oluliselt mõjutada. Teised noored veedavad Eestis olles peamiselt aega sugulastega, aga on käinud palju ka suvelaagrites. Nad peavad oluliseks just inimsuhteid, kuna need kujundavad nende väärtushinnanguid ja vaadet Eestile ning aitavad arendada nende eesti keelt.

4.3.3. Väliseesti kogukond

Kuigi peamine mõjutaja on siiki perekond, on mitmel juhul ka kogukonnal suur roll noorte väliseestlaste vaadete kujundamisel. Seda näeb eriti teise rändelaine esindaja juures, kelle puhul võiks perekonda ning kogukonda nii mõneski mõttes samastada, kuna kogukond hoiab niivõrd kokku. Ta nimetab kogukonda, kuhu ta kuulub, üheks suureks perekonnaks, ning rõhutab, kui eriline ja tugev on side selle liikmete vahel. Samas ei saa alahinnata tema isikliku perekonna mõju, kuna ka nemad on osa sellest kogukonnast. Just oma perekonda näeb ta enda peamise mõjutajana (43).

(43) *See on, miks ma tegi kõik need asjad growing up. To do nagu nemad kõik tegi, kui nemad oli noored siin. So it makes it that much more special, et mitte ainult ma teen, vaid minu ema ja isa tegid ja minu vanaema ja vanaisad kõik tegid. Et it's just special to do need sama asjad nemad tegid.*⁶ N22_II

Ta on käinud eesti (pühapäeva)koolis, olnud gaid, tegelenud aktiivselt muusikaga, võtnud osa erinevatest ühispidudest ja osalenud mitmetes erinevates väliseesti laste- ja noorte laagrites, kus ta on olnud nii kasvandik kui ka kasvataja. Hetkel tantsib ta

⁶ See on, miks ma tegi kõik need asjad üles kasvades. Et teha nagu nemad kõik tegi, kui nemad noored olid siin. Nii et see teeb selle nii palju erilisemaks, et mitte ainult ma teen, vaid minu ema ja isa tegid ja minu vanaema ja vanaisad kõik tegid. Et on lihtsalt eriline teha need sama asjad nemad tegid.

väliseesti rahvatantsurühmas, mis püüab pääseda saabuvalle juubelitantsupeole. Siinkohal on sobilik mainida, et 2019. aasta suvel Eestisse minemine on tema jaoks erakordselt oluline, kuna Eesti on tema ja ta pere jaoks tähenduslik koht, kuid tal ei ole varem avanenud võimalust Eestit külastada.

Ka teised noored (v.a üks (N19_III), kelle kodukandis ei olnud eriti teisi eestlasi), mainivad eesti kogukonna tegevustest osavõtmist, kuid siiski mitte nii suurel määral. Üks noor (N18_III), kes elab samuti USAs, on osalenud aktiivselt eesti (pühapäeva)kooli tegevustes. Kolm on tähistanud koos teiste väliseestlastega Eesti tähtpäevi ning pühi, üks on maininud Eesti saatkonda (44).

(44) Mu ema oli tihti Eesti Saatkonnas Gruusias. Kui mingid projektid olid, siis ta aitas lihtsalt. Ja ma olin seal ka iga kord. See on minu jaoks väga oluline koht jaa. M19_III

Intervjuudest tõuseb selgelt esile, et kõige rohkemate ning mitmekesisemate kogukondlike tegevustega on kokku puutunud teise rändelaine esindaja. Ta omistab enda väliseesti kogukonnale teiste noortega võrreldes suurema tähtsuse. See on ootuspärane, kuna teise rändelaine tulemusel tekkinud eestlaste kogukonda iseloomustab peamiselt just aktiivne seltside ja organisatsioonide kultuuritegevus (vt peatükk 2 „Eesti diasporaa kujunemine ja tänapäev”). Samas ei tohi alahinnata ka kogukondliku läbikäimise mõju teistele noortele. Lisaks eesti koolile, väikeste gruppide koosviibimistele ning Eesti saatkonnale võib kogukonnana mõista ka noorte väliseesti sõpru, kes elavad küll eri riikides, kuid on moodustanud internetisuhtluse teel oma väikesed sõpruskonnad (vt alapeatükk 4.3.2 „Kontakt Kodu-Eestiga”).

4.4. Noorte nägemus suhtest eestluse ja Eestiga tulevikus

Viimane, neljas kategooria kirjeldab, kuidas näevad väliseesti noored oma suhet Eesti ning eestlusega tulevikus. Kas nad on kaalunud ka kunagi Eestisse elama tulemist? Kas nad soovivad ja plaanivad eesti keelt ja kultuuri ka tulevikus oma lastele edasi anda?

Intervjuude põhjal leitud tulemused on jagatud kolme eraldiseisvasse teemadegruppi. Need on tulevik ja Eesti koht selles, eesti keele ja kultuuri edasikandmine ning riigiidentiteet ja kaitsevääkkoostus. Oluline on märkida, et viimast teemat puudutasid kaks noort intervjuude käigus omaalgatuslikult, st uurija ei plaaninud ise selle kohta küsida. Töö kirjutamise ajal kerkis aga Eesti ühiskonnas taaskord üles topeltkodakonduse poleemika. Seetõttu peab autor selle teema eraldi väljatoomist väliseesti noorte vaatenurkade selgitamiseks antud küsimuses väga oluliseks.

4.4.1. Tulevik ja Eesti koht selles

Küsites võimaluse kohta kunagi Eestisse elama kolida, paistis vastustes silma sarnane tendents. Määramata tulevikus Eestisse kolimist ei välistata, kuid seda juhul, kui Eestist leitakse omale võimalused eneseteostuseks ning korralikku sissetulekut võimaldavad väljavaated (45). Noorte vastustest jääb aga mulje, et see on küllalt ebatõenäoline, kuna ootused enda tulevikule ja karjäärile on kõrged.

(45) Sest ma olen.. kõigepealt teised plaanid. Mida mina tahan, on Switzerlandis elada võib-olla natukene. Sest seal on, mida ma ise nagu tahan teha. Seal on see pakkumine kõige parem. Aga vaatame, ma ei tea. Eesti on tegelikult ka väga huvitav. Lihtsalt ma ei tea ka täpselt, mida ma saaksin seal teha. M19_III

Isegi noor, kellel on kindel plaan lähiaastatel Eestisse elama kolida, mainib, et tema soovitud ametil ei pruugi Eestis piisavalt turgu olla. Kuna aga tema soov Eestisse tulla on kindel, on ta mõelnud ka hulga teiste töövõimaluste peale ning plaanib kavandada oma karjääri vastavalt sellele (46).

(46) Mul on niimoodi, et kui ma lõpetan kooli ära, ma kavatsen tulla Eestisse. /.../ Kui ma olin natuke noorem, siis ma mõtlesin, et ma tulen Eestisse ja alustan mingi ülikooliga. Nüüd ma arvan, et ma alustan sõjaväega. Ja siis ma lähen kas ülikooli või hakkan töötama./.../Aga ma tahan ikka mingi hetk ülikoolis ära käia ja siis stilistik õppida. Aga samas ma natuke kardan, et Eestis sellest väga ära ei ela. /.../ Ma olen mõelnud Eestis ka hoopis seda.. metsakoolis käia. M20_III

Põhjus, miks ta on Eestisse kolimise endale eesmärgiks võtnud, on soov kogeda Eesti elu, mis tal välismaal kasvades suures osas kogemata on jäänud. Ta tunneb, et kuulub Eestisse ja tahab selle tühimiku täita, ning arvab, et see on võimalik Eestis elades (47).

(47) Kuna ma sündisin Eestis ja mul Eestis on justkui mingi vahelejäänud osa, mis oleks pidand olema, siis ma tahan tulla siia ja seda Eesti elu elada. Ma pole siin praktiliselt olnud nagu päris elu elamas. Ja siis on selline puudustunne, mida peab nagu täitma. Muidu ka mõnus. Aga sellepärast, et ma kuulun ka siia, on veelgi tähtsam minu jaoks. M20_III

Seda, et eneseteostuse ja võimaluste all ei peeta silmas vaid hästi tasutatud töökohta, vaid ka võimalust end proovile panna, ühiskonnale kasulik olla ning iseenda tegevusega Eesti elu paremaks muutmisesse panustada, näitab näide nr 48:

(48) Kui ma saan midagi produktiivset teha, mis minu jaoks huvitav on ja seega ka Eestit kuidagi ette poole saada.. Muidugi, miks mitte. Kui ma Eestis olen, siis ma.. Kui ma seal midagi suurt teen, jah. Siis ma tean, et ma sellega saan ka midagi.. väike difference jah. Positiivselt ma loodan. M19_III

Üks noor toob lisaks karjäärile ühe takistava tegurina Eestisse kolimisel välja veel selle, et ta ei tahaks oma perekonda ja sõpru elukohariigis maha jätta (49). Teised intervjuueeritavad kogukonna aspekti eraldi välja ei too. Samas ongi selle noore puhul märgata, et kogukond on tema jaoks äärmiselt oluline.

(49) Jah, ma mõtlen sellele ka, et võib-olla ma minen ja ma meeldib seal nii palju, et ma soovin elada seal, aga teine pool on, et kõik minu perekond on siin ja kõik minu teised sõbrannad on siin. See on see, miks ma soovin ikka enne siin. Ja nüüd see job ma meeldib väga palju ja see on siin. Ja oli raske to get. Nüüd ma soovin hoida tööd. So ma ei tea, mis juhtub in the future.⁷ N22_II

⁷ Jah, ma mõtlen sellele ka, et võib-olla ma minen ja ma meeldib seal nii palju, et ma soovin elada seal, aga teine pool on, et kõik minu perekond on siin ja kõik minu teised sõbrannad on siin. See on see, miks ma soovin ikka enne siin. Ja nüüd see töö ma meeldib väga palju ja see on siin. Ja oli raske saada. Nüüd ma soovin hoida tööd. Nii et ma ei tea, mis juhtub tulevikus.

Seega on hoiakuid erinevaid, kuid üldpildist paistab, et noor, kellel on kindel plaan ja soov ühel päeval just Eesti pärast Eestisse elama kolida, on pigem erand. Teised lähenevad sellele küsimusele pigem pragmaatiliselt, kuid samas seda varianti ka ei välista. Noored hindavad kõrgelt karjääri, head sissetulekut ja eneseteostuse võimalusi, mida väikses Eestis on ehk raskem saavutada. Küll aga näeksid nad end Eestis elamas suurema tõenäosusega lühiajaliselt, kas õppimas, vahetussemestrit veetmas või mõneks ajaks töötamas. Sellest võib järeldada, et kontakt Eestiga ning Eestis toimuv on neile sellele vaatamata oluline.

4.4.2. Eesti keele ja kultuuri edasikandmine

Neli noort mainisid, et nad on mõelnud sellele, kas ja kuidas eesti keelt ja kultuuri oma tulevastele lastele edasi anda. Kakskeelsusega ei ole noorte arvates probleemi ning ka laste kolmkeelseks kasvatamine tundub küll keeruline, kuid siiski realistlik plaan. Küll aga arvestavad nad ka variandiga, et nende lapsed võiksid olla potentsiaalselt seotud ka nelja või rohkema keelega korraga ning selles näevad nad juba raskusi (50).

(50) Selle kohta ma olen väga tihti mõtlenud (naer). Ja ma ei teagi, kuidas ma seda teen, sest tegelikult sa pead eesti keelt õpetama, sa pead gruusia keelt õpetama. Optsionaalselt, sest ma oskan ka saksa keelt ja ingliskeelt. Aga kvatrolinguaalset mingit last... (naer). See on natukene raske. Bilinguaalne on juba niuke suur asi. Ja trilinguaal on rariteet. /.../ Ma tahan maksimaalselt palju üle kanda, mida ma ise nagu oskan. Muidu oleks kahju, sest kaotad lihtsalt.. Mille jaoks? M19_III

Töös intervjuueeritud väliseesti noored ei mõtle niivõrd eesti keele ja kultuuri säilitamise peale tulevikus, vaid kogu oma multikultuurse pärandi edasiandmisest. Nad arvavad, et paratamatult tuleb teha ühel hetkel valikuid, mille ulatus oleneb peamiselt eluvalikutest, nt tulevase partneri keelelisest ning kultuurilisest taustast. Küll aga arvavad kõik, et eesti keelt nad otsustusprotsessis kindlasti välja ei jäta (51).

(51) Eesti keeles [Mis keeles lapsega?]. Ei, ma seda juba tean. Ma noh proovin. Sellepärast, et ma tahaks, et ta ka eesti keelt teaks onju. Aga näiteks.. Siis kui ma

itaallasega, siis mul on aint valida eesti keelt onju. Aga kui ma näiteks mingisuguse, ma ei tea, saksa või ameerika või.. ükskõik, mis maalt, siis sa võid valida kas itaalia või eesti või mõlemad. Aga mõlemad ma ei tea. See läheb juba.. (naer). N19_III

Teistest erinevalt näeb eesti keele säilimise võimalust teise väljarände laine eestlaste järeltulija, kelle mured erinevad esimese põlvkonnana välismaal sündinud noorte omadest. Tema soov ei ole mitte niivõrd oma erinevate pärandite hoidmine ning edasiandmine, vaid väliseesti kultuuri ja kogukonna säilimine üldiselt, kuna selgelt on märgata assimileerumise märke elukohariigi keele ning kultuuriga (52).

(52) How much longer is this gonna last here? It's further and furthter moved from everything that we did.. I know that all my age group would love for it to be alive at least for one more generation. And we're probably gonna try to, but realistically I don't know how much of that is gonna actually happen.⁸ N22_II

Tulevase partneri valikul noorte jaoks rahvus oluline ei ole. Üks noormees mainib, et tema tulevane naine võiks olla eestlane, kuna ta tahab Eestisse kolida, aga arvab, et ungarlased [tema teine etniline identiteet] ei pruugi seda tahta. Nii saaks ta ise ungari poolt esindades anda lastele edasi mõlema pärandi. Samas meeldiks talle ka mõte pere etnilist ning kultuurilist tausta veelgi kirjumaks muuta (53).

(53) Ma ei taha nagu ungari identiteeti ära kaotada järgmise põlvkonna seest. Ma tahan, et see olemas oleks ja ma võib-olla käiks oma lastega seal. /.../ Ja võimalik on sinna sisse tuua veel mingit rahvust. See on minu arust päris tore. /.../ Kõige rohkem neli saaks põhimõtselt või noh sõltub. M20_III

Üks noor (N18_III) vastas, et tema ei tahaks eriti eesti abikaasat, kuna eesti meestel ei ole kõige parem maine. Teine ütles, et ideaalses olukorras võiks ta olla eestlane, kuna nii oleks lihtsam, kuid arvab, et praktikas on see ebatõenäoline. Ta peab oluliseks

⁸ Kui kaua see siin veel kestma jääb? See on liikunud järjest kaugemale sellest kõigest, mida meie tegime.. Ma tean, et minu vanusegrupp tahaks, et see jääks püsima veel vähemalt üheks põlvkonnaks. Ja me tõenäoliselt proovime, aga ma ei tea, millises ulatuses see realistlik on.

eelkõige inimese huvi Eesti vastu ning valmidust temaga kogukonna tegemistesse panustada (54).

(54) Ma soovin, et ta oleks eestlane, aga ma tean, et siin ei ole väga palju poisid, kes on eestlased minu sama like age range'is or me kõik teavad ikka üksteist nii palju. Nagu ma ei näe nemad niimoodi. /.../ Palju lihtsam, et to keep need.. ikka teevad need eesti activities, kui minu abikaasa oleks eestlane ka. So either you have to be üks eestlane või your totally ok with all that stuff. And do all of that with me (naer).⁹ N22_II

Eesti keele ning kultuuri edasi andmise teema on väliseesti noorte jaoks aktuaalne, kuna kõik on sellele vähem või rohkem mõelnud. Kuigi mitmekultuurilisusesse suhtutakse väga soosivalt, mõistetakse ka, et ühel hetkel tuleb tõenäoliselt teha valikuid. Intervjuudest tuleneb, et eesti identiteedi osast oma mitmikidentiteetidest, ei plaani intervjuueeritud noored kindlasti loobuda. Partneri valikul ei olda rahvuse küsimuses valivad, kuid oluliseks peetakse positiivset hoiakut eesti keele ning kultuuri suhtes.

4.4.3. Riigiidentiteet ja kaitseväekohustus

Riigiidentiteedi küsimust puudutab uurimus põgusalt ning seega ei saa tulemusi kindlasti üldistada. Küll aga peegelduvad selles kahe väliseesti noormehe vaated, kes riigikaitse teema intervjuude käigus ise tõstatisid. Ühel neist (M19_III) on ainult Eesti Vabariigi kodakondsus, teisel (M20_III) on topeltkodakondsus, millest üks on Eesti Vabariigi kodakondsus. Kummastki kodakondsusest ta loobuda ei plaani, kuna mõlemad on tema jaoks olulised.

Üks noormees (M20_III) plaanib kindlasti Eestis ajateenistuse läbida, kui talle selleks võimalus antakse. Nimelt võiks ta tervislikul põhjusel teenistuskohustusest vabaneda, kuid ta loodab, et see ei saa siiski takistuseks. Kuna tema elukohariigis on ajateenistus

⁹ Ma soovin, et ta oleks eestlane, aga ma tean, et siin ei ole väga palju poisid, kes on eestlased minu sama nagu vanusegrupis või me kõik teavad ikka üksteist nii palju. Nagu ma ei näe nemad niimoodi. /.../ Palju lihtsam, et hoida need.. ikka teevad need eesti tegevused, kui minu abikaasa oleks eestlane ka. Nii et ta peab olema üks eestlane või ta kiidab kogu selle asja heaks. Ja teeb seda kõike koos minuga (naer).

vabatahtlik ning Eestis kohustulik, leiab ta, et Eesti kaitseväes teenimine on loogilisem. Seda eriti, kuna ta plaanib ka Eestisse elama kolida.

Ka teine noormees on kaalunud tõsiselt Eestis ajateenistuse läbimist, kuid arwab, et see ei ole enam eriti tõenäoline, kuna lükkaks tema hariduse omandamise protsessi veelgi edasi (55).

(55) Ma tahtsin ka tegelikult sõjavägesse Eestisse minna, aga see ajaliselts lihtsalt on natukene raske, sest ma juba ühte aastat tegin Saksamaal nagu seda klassi asja uuesti ja siis üks aasta oli juba ära ja siis veel üks aasta, see oleks rohkem problemaatiline. M19_III

Ajateenistuses osalemises nähakse lisaks isiklikule arengule (distsipliin, metsas huvitav, hädaolukorras hakkamasaamise õppimine) ka Eesti riiki panustamist ning oma patriotismi väljendamist. Mõlemad rõhutavad, et isegi kui neil ei õnnestu Eesti ajateenistust läbida, on nad valmis sõjaolukorras siiski Eesti riigile appi tulema (56). Üks noor (M20_III) on oma vastuses veidi kõhklev, kuna arwab, et vaatamata soovile, ei saa keegi kunagi garanteerida, kuidas nad päriselt sellistes olukordades tegutseks. Teine noor on oma seisukohas täiesti kindel.

(56) Selle peale [potentsiaalset sõjaolukord] ma olen nii või naa mõtlenud ja isegi kui ma ei oleks.. See variant on praegu, et ma ei olnud sõjaväges. Ma läheksin praegu nii või naa Eestisse selles situatsioonis. M19_III

Oma mitmikidentiteedis kumbki noor probleemi ei näe. Seda eelkõige selle tõttu, et kumbki noor ei pea tõenäoliseks, et teine riik, mille entilist identiteeti ta kannab, kunagi Eestiga sõtta võiks astuda. Intervjuudest selgub, et võrdselt oluliseks peetakse enda mõlemat päritoluriiki ning vajadusel ollakse valmis mõlema riigi eest välja astuma. Üks noormeestest (M19_III) on pool oma elust elanud kolmandas riigis, mille etnilist identiteeti ta ei kannab. Ta arwab, et selle riigi eest ta ilmselt võitlusesse ei astuks (57). Selle põhjal võib oletada, et soov ajateenistusse astumisega riigi tegemistesse panustada tuleneb peamiselt etnilisest identiteedist, mis konkreetsete noormeeste puhul kattub ka riigiidentiteediga, kuna nad on mõlemad Eesti Vabariigi kodanikud.

(57) Muidugi ma aitaksin igal maal, kuidas ma saan, aga mitte.. Sa ei saa nende inimestega sõjas olla, kui sa nendega ennast ei saa identifitseerida. M20_III

Mõlemad väliseesti noormehed tõstatasid ajateenistusse astumise teema ise, millest järeldeb, et nad on sellele mõelnud ning peavad seda oluliseks. Nad rõhutavad, et isegi, kui neil ei õnnestu Eesti ajateenistust läbida, on neil plaan häda korral Eesti riigi eest sellele vaatamata välja astuda. Selline soov tuleneb uurimistulemustest lähtuvalt eelkõige nende tugevast etnilisest identiteedist, kusjuures välismaal sündimine ja kasvamine ei ole nende patriootlikke tundeid Eesti vabariigi suhtes antud uurimuse tulemustest lähtudes mingil määral vähendanud. Siinkohal soovib autor rõhutada, et laiapõhjalisemate järelduste tegemiseks ning üldistamiseks peaks teemat kindlasti põhjalikult uurima ning sinne on vaid kahe väliseesti noormehe vaadete tõlgendus töö autori poolt.

5. Arutelu ja järeldused

Käesolev peatükk võtab teemade kaupa kokku eelnevas peatükis üksikasjalikult esitatud uurimistulemused. Iga teema all on välja toodud teemaga seotud üldised tendentsid, nende selgitused ja kontekst ning töö autori tähelepanekud ja järeldused.

Eesti ja eestlased väliseesti noorte pilgu läbi

Väliseesti noorte pilt Eestist on väga positiivne. Eriti hinnatakse Eesti innovaativsus, keskkonda (loodust, üleüldist õhtustikku) ning kultuuri, sealhulgas ka toidukultuuri. Kuna väliseesti noored käivad Eestis enamasti suvel vaba aega veetmas ning Eesti nn halli argipäeva ning pikki pimedaid talvekuid kogunud ei ole, võivad nad autori hinnagul Eestit ka pisut idealiseerida. Seda kinnitab ka üks noor ise, kes ütles, et hakkas Eestis leiduvaid probleeme nägema alles siis, kui siin veidi pikemalt viibinud oli. Küll aga on need vaid pisiasjad. Eranditult kõikidele intervjuueeritud väliseesti noortele meeldib Eesti väga.

Töö autori jaoks mõnevõrra ootamatu on aga intervjuudest selgunud tõsiasi, et kuigi Eestit näevad intervjuueeritud väliseesti noored väga helgetes toonides, siis eestlast kui sellist iseloomustatakse pigem negatiivse varjundiga sõnadega, nagu kinnisus, negatiivsus, pahurus ning emotsionaalne külmus. Ka noorte nimetatud eestlaste positiivsed omadused, näiteks nagu töökus, otsekoheus, mõistlikkus, väljendavad pigem asjalikkust ning efektiivsust kui emotsionaalset avatust. Siiski tõdeti, et kuigi eestlastega lähedaseks saamine võtab aega, on nad lõpuks avanedes väga soojad ja siirad inimesed.

Kuigi intervjuueeritud noored peavad end ka ise eestlasteks, on nende iseloomu ning käitumismustreid kindlasti oluliselt mõjutanud ka nende elukohariikide kultuur, kombed ning ellusuhtumine. Kuna Eestis käivad nad külas, põhineb nende tagasiside siiski eelkõige kõrvaltvaatajale jäänud muljel. Ehk tasuks eestlastel rohkem reflekteerida,

milline mulje endast jäetakse ning kas me tahame niimoodi välja paista. Loomulikult ei saa siinses töös esitatud tulemusi üldistada, kuid mingi vihje see kindlasti annab.

Kuid kes üldse on eestlane? Intervjueeritud väliseesti noorte arvates võib eestlane olla igaüks, kellel on eesti juured. Lisaks päritolule on olulised ka kultuuriteadmised, huvi eesti keele ja kultuuri vastu ning Eesti üle uhke olemine. Seega kattub noorte hoiak suures osas varem läbi viidud uurimustega kodu- ning väliseestaste seas (vt peatükk 1.3 „Eesti identiteet”). Küll aga paistab silma, et väliseesti noorte arvamus eesti keele oskuse minimaalsest vajalikust tasemest sarnaneb pigem väliseesti kogukonna arvamusel, mis on nooremate põlvete keeleoskuse nõude osas paindlikum kui kodueestlaste hoiak.

Kuigi eesti keele oskamine on noorte meelest kindlasti kultuuri mõistmisele kaasa aitav faktor, ei välista selle oskuse puudumine siiski eestlaseks olemist. Keeleoskusest paistab olevat olulisem huvi eesti kultuuri vastu ning sellest tulenevalt ka soov vajadusel selle kohta juurde õppida. Selline hoiak on sarnane Aune Valki kirjeldatud Eesti avatud identiteedile (vt alapeatükk 1.3 „Eesti identiteet”), mille puhul ei taandata eestlaseks olemist mõnele kitsale tunnusele, vaid oluline on inimese soov olla eestlane. Intervjueeritud väliseesti noored eeldavad, et kui inimesel on soov olla eestlane, on tal ka soov Eesti ning eestluse kohta midagi teada.

Väliseesti noorte enesemääratlus

Kõik intervjueeritud väliseesti noored on mitmikidentiteedi kandjad. Üks identiteetidest on kõigi puhul eesti identiteet. Teine identiteet on olenevalt situatsioonist isa etniline identiteet, elukohariigi identiteet või kombinatsioon neist mõlemast. Kahe noore enesemääratlus ning intervjuudes jagatud kirjeldused võimaldavad näha selget seost mõne erinevate identiteetide ühitamise strateegiaga. Üks noor kasutab oma mitmikidentiteedi lahti mõtestamisel lahterdamise strateegiat, st aktiveerib vastavalt olukorrale ühe oma identiteetidest. Teine peab end maailmakodanikuks, st kasutab ühendamise strateegiat.

Teiste intervjueritud noorte puhul ei ole informatsioon piisav, et väita, kas ja millist strateegiat nad kasutavad. Küll aga võib teha mõningaid oletusi. Kummagi Ameerikas elava noore enesemääratlus ei sobitu Anagnostou (2009) üldistusega, et valgete ameeriklaste jaoks on riigiidentiteet tavaliselt etnilisest kuuluvusest olulisem (vt alapeatükk 1.1.1 „Sotsiaalse identiteedi keerukuse teooria”). Kuigi mõlema noore riigiidentiteet (USA) on väga tugev, on entiline identiteet nende jaoks vähemalt sama oluline. Seega ei rakenda kumbki neist sotsiaalse identiteedi keerukuse teoorias käsitletud domineerimise strateegiat.

Teise rändelaine tulemusel Ameerikas sündinud noore puhul võib täheldada, aga teatud hübriididentiteedile omaseid jooni, nagu näiteks sagedane eesti-inglise segakeele kasutamine ning väga suure emotsionaalse tähtsuse omistamine ühele kindlale väliseesti kogukonnale, mis võib viidata, et noor samastub vaid nendega, kellel on täpselt sama identiteedikombinatsioon. Selle põhjal võiks pakkuda, et see noor kasutab sotsiaalse identiteedi keerukuse teoorias kirjeldatud ühisosa strateegiat. Käesoleva uurimuse autor leiab siiski, et selle väitmine oleks liigne lihtsustamine, kuna intervjuus ei leidunud selle kohta piisavalt palju kinnitavat materjali.

Sama arvamus on töö autoril ka kahe ülejäänud noore mitmikidentiteedi lahendamise strateegia määramise kohta. Kuigi üks noor väljendab selgesõnaliselt, et tunneb rohkem sidet eesti identiteediga oma mitmikidentiteedis, ei saa intervjuus sisaldunud informatsiooni põhjal autori hinnangul siiski väita, et ta kasutab domineerimise strateegiat, mille kohaselt on ühte rühma kuulumine inimese jaoks olulisem kui teise. Miski ei välista, et ta võiks kasutada näiteks hoopis lahendamise või ühendamise strateegiaid.

Küll aga võib väita, et eranditult kõik intervjueritud väliseesti noored suhtuvad oma mitmikidentiteetidesse väga positiivselt. Teadmisi kahest keelest ning kahest kultuurist osasaamist peetakse rikkuseks, mis on andnud neile rohkem võimalusi, laiema silmaringi ning kujundanud nende iseloomu. Kahe keele ning kultuuri kandmine on midagi, mis paneb neid end erilisena tundma. Kuigi mitmikidentiteedi kandmises on nähtud mõnikord ka raskust, näiteks nimetati kohatist hingelist segadust ning

puudujääke mõnedes keelelistes aspektides, kaaluvad mitmekultuurilisuse head küljed noorte arvates halvad kindlasti üle.

Väliseesti noored identifitseerivad end eestlastena, ent nad teevad siiski vahet kodu- ning väliseestlaste vahel. Nad on märganud, et kodueestlased peavad neid mõnikord endast erinevaks ning peavad seda paratamatuseks. Kuna noored tajuvad erinevustele vaatamata, et kodueestlased peavad neid siiski piisavalt autentseteks eestlasteks, on nende emotsionaalse side eesti identiteediga tugev. Paratamatult saadavad inimesed teistele inimestele identiteedisignaale ka tahtmatult, kuid selles töös uurisin, milliseid identiteedisignaale saadavad intervjueeritud väliseesti noored tahtlikult. Seda tehakse teadlikult füüsiliste esemete eksponeerimise näol ning sotsiaalmeedias. Põhjused selle taga on oma erilisuse väljatoomine ning oma eesti identiteedi tugevdamine selle signaliseerimisega teistele inimestele.

Eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise põhjused

Intervjuudest selgub, et väliseesti noorte hea eesti keele oskus ning eesti keele ja kultuuri väärtustamine tuleneb otseselt perekonnast, st keskkonnast, mille perekond lastele kasvamiseks loonud on. Olulisim on kindlasti väärtushinnangute kujundamine, mis põhineb süsteemsel kahe keele rääkimisel ning kontakti loomisel Kodu-Eestiga. Uuriija arvates on oluline rõhutada, et kuigi noorte arvamustest tõuseb esile mõte, et ema õpetas neile eesti keelt, kuna see on lihtsalt loomulik, on selleks tarvilik kindlasti ka ema otsusekindlus ja järjepidevus ning isapoolne toetav suhtumine. Noorte eesti keele oskuse arendamisele ning kultuuriteadmiste tekkimisele on aidanud kindlasti kaasa ka eestikeelse keskkonna loomine kodus, st eesti raamatute lugemine, multifilmide vaatamine ning muusika kuulamine, samuti Eesti toidu söömine ning Eesti tähtpäevade ja pühade tähistamine.

Pere valikutest on sõltunud ka see, kui suur kontakt on väliseesti noortel olnud Kodu-Eesti ning eestlastest sugulastega. Neli noort on Eestis käinud regulaarselt, kuigi võib märgata tendentsi, et seoses suuremaks kasvamise ning rohkemate „oma tegemiste” tekkimisega jääb Eestis veedetud aeg järjest lühemaks. Samas rõhutatakse, et soov

Eestisse tulla ei ole ajaga väiksemaks jäänud ning harvema Eestis käimise põhjused on praktilist laadi. Teistest eristub teist põlve Ameerikas sündinud ja kasvanud noor, kes ei ole kunagi Eestis käinud. Tema pilt Eestist ja eestlastest on pigem kogukonnakeskne.

Kõik intervjuueeritud väliseesti noored peavad väga oluliseks suhteid teiste eestlastega ka perekonnast väljaspool. Kui kolmanda rändelaine tulemusel Eestist väljaspool sündinud noored näevad ühe suure mõjutajana oma head läbisaamist ning tihedat läbikäimist Eesti sugulastega, siis teise rändelaine tõttu Ameerikas sündinud noor peab selleks sealset väliseesti kogukonda. Kuigi situatsioonid on erinevad, on põhimõtte sama – kontaktil teiste eestlastega on väliseesti noorte hoiakute kujunemisel ning keele- ja kultuuriteadmiste omandamisel suur roll. Seega on olulised nii kontakt Kodu-Eestiga kui ka väliseesti kogukonna olemasolu.

Kuigi kõige rohkemate ning mitmekesisemate kogukondlike tegevustega on kokku puutunud teise rändelaine esindaja, ei tohiks alahinnata ka teiste noorte kogukondlikke suhteid perest ja sugulastest väljaspool seisvate eestlastega. Vaatamata sellele, et teistel intervjuueeritud noortel ei olnud nende kodukohas suurt väliseesti kogukonda, nagu see on omane pikkade ajalooliste traditsioonidega eesti kogukondades nt Ameerikas (v.a teine noor Ameerikast, kes käis ka eesti koolis), võib kogukondlikeks tegevusteks lugeda ka väiksemate eestlaste gruppide koosviibimisi ning väliseesti noorte grupivestlusi internetis.

Eelnevast paistab, et erinevused teise rändelaine esindaja ning kolmanda rändelaine esindajate vahel esinevad nii keele kui kultuuri omandamise vaatenurgast. Mõlemad on eesti keele ning kultuuriga kokku puutunud kõigepealt kodus, kuid esimest põlve välismaal kasvanud noorte eesti keele ning kultuuri omandamine on olnud tunduvalt perekesksem, samas kui teist põlve välismaal kasvanud noore eesti keel ning kultuuritunnetus on arenenud väga suures osas ka väliseesti kogukonna mõjul. Kuid üks on kõigil ühine – väliseesti noorte eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise taga on peamiselt nende perekonnad, kes on kujundanud noorte väärtushinnanguid ning loonud teadlikult võimalusi kas siis Kodu-Eesti või kogukonna elust osa saada.

Noorte nägemus suhtest eestluse ja Eestiga tulevikus

Eranditult kõikide intervjueeritud noorte vastustest selgub, et oma tulevikule ning eestluse kohale selles on nad palju mõelnud. Noorte üldine hoiak on, et kui Eestis leitaks head sissetulekut ning eneseteostust võimaldav töökoht, siis Eestisse kolimist ei välistataks. Küll aga tundub see pigem ebatõenäoline. Eestis nähakse end pigem õppimas või lühiajaliselt töötamas. Samuti on mainitud Eesti riigi arengusse panustamise soovi. Sellest võib järeldada, et kontakt Eestiga ning siin toimuv on neile vähestele karjäärivõimalustele vaatamata oluline.

Suhtest eestluse ja Eestiga tulevikus kerkib eriti selgelt esile eesti keele ja kultuuri edasikandumise küsimus (v.a ühe noore puhul, kellega see jutuks ei tulnud). See teema on noorte jaoks aktuaalne. Intervjuudest tuleneb, et kuigi kultuurilisse mitmekesisusse ning mitmikidentiteetidesse suhtutakse vägagi soosivalt, mõistetakse, et ühel hetkel tuleb tõenäoliselt teha valikuid, kuna inimvõimekusel on piirid.

Tähelepanuväärne on, et eesti identiteedi osa oma mitmikidentiteedist plaanitakse tulevastele põlvetele kindlasti edasi anda. Sellest järeldub, et eesti identiteet on intervjueeritud väliseesti noortel tõesti väga tugev. See järeldus on eesti keele, eestluse ning eesti rahva säilimise poleemika valguses kindlasti rõõmustav, kuid uurija peab siinkohal oluliseks rõhutada, et töö tulemustest ei saa väikese valimi tõttu kindlasti laiapõhjalisemaid järeldusi teha, vaid siinne on autori tõlgendus konkreetsete väliseesti noorte mõttemaailmast.

Sarnaselt eelnevale ei saa kindlasti üldistada ka järgnevat, s.o kahe väliseesti noormehe vaateid oma riigiidentiteedi ning riigikaitse küsimusele. Mõlemad noormehed on Eesti ajateenistuse läbimise peale tõsiselt mõelnud ning ühel on ka kindel plaan see tulevikus teoks teha. Mõlemad kinnitavad ka seda, et isegi kui neil ajateenistust läbida ei õnnestu, on nad valmis siiski vajadusel Eesti riigi eest välja astuma. Uurimistulemustest lähtub, et välismaal kasvamine ei ole nende patriotismi ning kohusetunnet Eesti vabariigi ees vähendanud ning et nende eesti identiteet (k.a riigiidentiteet) on mitmikidentiteedi omamisele vaatamata väga tugev.

Autori tähelepanekud ja järeldused

Kõik intervjueritud väliseesti noored näevad end mitmikidentiteedi kandjatena, millest üks on eesti identiteet. Seega identifitseerivad nad end eestlastena, kellel on ka teine etniline identiteet, mis ei muuda neid sellest hoolimata vähem eestlaseks. Kuigi kõik noored räägivad väga heal tasemel eesti keelt, mis vastab hästi arusaamale traditsioonilisest eesti identiteedist, leiab autor, et intervjueritud noored on pigem nn Eesti avatud identiteedi kandjad. Seda mitte ainult välismaal kasvamise tõttu, vaid ka avatud ja tolereeriva suhtumise tõttu eesti identiteeti üldiselt, mida on mõjutanud suures osas kindlasti just see, et nad on väliseestlaste elu nii vahetult kogenud.

Töö autori arvates võib julgelt öelda, et eesti keele oskusel on olnud nende viie väliseesti noore identiteediloomes kanda suur roll. Noorte eesti keele oskus tuleneb samas otseselt pereväärtustest, sest just pered on otsustanud lapsed mitmekeelseks kasvatada. Selleks on aktiivselt kaasatud ka Kodu-Eesti ja Eestis elavad sugulased ja/või ümbritsev väliseestlaste kogukond. Samas on eesti keele oskus olnud suuresti eelduseks, et noored on saanud eriti just vanemate sugulastega suhelda, eesti raamatuid lugeda ning suviti Eesti argielu täies ehtsuses kogeda. Eesti keele oskus on taganud noortele suurema ligipääsu eesti kultuurile ning kindlasti osaliselt ka teiste eestlaste heakskiidu ning omaks tunnistamise, mis on nende identiteeti veelgi tugevdanud. Seega on raske keele rolli identiteediloomes ülehinnata.

Uurimuse kitsaskohana oskab autor välja tuua, et identiteediloomele on lähenetud peamiselt sotsiaalsest aspektist, kuigi mitmed uurijad (vt Layder 1997, Bock 2013) arvavad, et lisaks keskkonna mõjule võib identiteediloomet mõjutada ka üksikisiku psühholoogia. Antud uurimuse maht aga ei võimalda sellele aspektile piisavalt tähelepanu pöörata. Ehk annab see mõtteid järgnevate uurimuste läbiviimiseks. Ühe võimalusena näeb autor näiteks samast perekonnast pärit noorte identiteedikäsitluste võrdlemist. Kuna õed-vennad on kasvanud samas keskkonnas, võib nende võimalik eneseidentifikatsioonide erinevus väljendada ka üksikisiku psühholoogia rolli identiteediloomes.

Kokkuvõte

Siinse magistritöö eesmärk oli uurida ning kirjeldada detailselt viie väliseesti noore minapilti ning uurida, kuidas näevad noored enda suhet Eesti ning eestlusega ning kuidas nad end identifitseerivad. Valimisse kuulusid noored, kes räägivad heal tasemel eesti keelt. Sellest tulenevalt oli üheks eesmärgiks ka uurida, mis põhjused on noorte eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise taga ning mis võib olla noorte minapildi väljakujunemise eelduseks ning omandatud hoiakute põhjusteks.

Magistritöö teoreetiline osa andis ülevaate identiteedi määratlusest ja uurimisest, sh sotsiaalsest identiteedist, keele rollist identiteediloomes ning eesti identiteedist. Samuti kirjeldati Eesti diasporaa kujunemise lugu ning tänapäeva. Andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud süvaintervjuud viie väliseesti noorega. Intervjuud lindistati ning hiljem litereeriti. Kogutud materjali analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga, st moodustati kodeerimise teel uurimisküsimuste seisukohast olulised teemakategooriad. Uurimismaterjalis esinevad teemad jagati sarnasuse alusel nelja suure kategooria alla:

- Eesti ja eestlased väliseesti noorte pilgu läbi;
- väliseesti noorte enesemääratlus;
- eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise põhjused;
- noorte nägemus suhtest eestluse ja Eestiga tulevikus.

Uurimistulemuste kohaselt näevad intervjuueeritud väliseesti noored Eestit väga positiivses valguses. Suhtumine eestlastesse on aga erinev. Eestlasi iseloomustades kasutatakse pigem negatiivse varjundiga sõnu, nagu kinnisus, negatiivsus, pahurus ning emotsionaalne külmus. Samas nenditakse, et selline on tavaliselt esmamulje ning eestlast tundma õppides on ta soe ja siiras inimene. Eestlane võib noorte arvates olla igaüks, kellel on eesti juured, positiivne keelehoiak, kultuuriteadmised, huvi eesti keele ja kultuuri vastu ning kes tunneb Eesti üle uhkust. Eesti keele oskust ei pea nad hädavajalikuks, vaid olulisem on soov Eesti ning eestluse kohta midagi teada. Selline avatud ja tolereeriv suhtumine eesti identiteeti näitab, et noored on Eesti avatud identiteedi kandjad.

Kõikidel intervjueeritud väliseesti noortel on mitmikidentiteet, mille üks identiteetidest on kõigi puhul eesti identiteet. Eranditult kõik noored suhtuvad oma mitmikidentiteetidesse väga positiivselt. Teadmised kahest keelest ning kahest kultuurist on andnud võimalusi eneseteostuseks, avardanud nende silmaringi, kujundanud nende iseloomu ning pannud neid end erilisena tundma. Intervjueeritud noored identifitseerivad end eestlastena, kuid nendivad siiski, et objektiivselt on välis- ning kodueestlased siiski erinevad. Erinevustele vaatamata tunnevad nad, et kodueestlased peavad neid piisavalt autentseteks eestlasteks ning seetõttu on nende emotsionaalne side eesti identiteediga tugev.

Töö tulemustest selgus, et noorte eesti keele oskus ning eesti keele ja kultuuri väärtustamine tuleneb otseselt perekonna valikutest. Pered on loonud keskkonna, kus on räägitud süsteemselt kahte keelt ning loodud eestikeelne keskkond ja kultuuriruum, nt raamatute, muusika, Eesti toidu söömise ja tähtpäevade pidamise näol. Perekonnad on noorte väärtushinnangute kujundamiseks aktiivselt kaasanud ka Kodu-Eesti ja Eestis elavad sugulased, st lastega regulaarselt Eestis käinud, ja/või ümbritseva väliseestlaste kogukonna. Eesti keele oskus on omakorda taganud noortele suurema ligipääsu eesti kultuurile ning osaliselt kindlasti ka omaks võtmise teiste eestlaste poolt, mis on nende eesti identiteeti veelgi tugevdanud.

Intervjuudest selgub, et Eestis näevad väliseesti noored end õppimas või lühiajaliselt töötamas, kuid siia kolimist peetakse madalate palganumbrite ning vähete eneseteostuse ja karjäärivõimaluste tõttu ebatõenäoliseks, v.a üks noor, kellel on kindel plaan Eestisse kolida. Samas on noorte jaoks aktuaalne eesti keele ja kultuuri edasikandmise küsimus. Eesti identiteedi osa oma mitmikidentiteedist plaanitakse tulevastele põlvetele kindlasti edasi anda. Mõlemad intervjueeritud noormehed tõstatasid ka sõjaväekohustuse teema. Vaatamata välismaal kasvamisele ja mitmikidentiteedi omamisele, on nende Eesti riigiidentiteet väga tugev ning valmidus vajadusel Eesti riigi eest välja astuda kindel.

Uurimuse kitsaskohaks võib pidada lähenemist identiteediloomele peamiselt sotsiaalsest aspektist, kuigi lisaks keskkonna mõjule võib identiteediloomet mõjutada ka üksikisiku

psühholoogia. See annab kindlasti mõtteid edasiste uurimuste läbiviimiseks, kus võiks võrrelda näiteks samas peres kasvanud noorte arusaamu ning minapilti. Samuti võiks teema uurimist jätkata valimit laiendades ning kaasata väliseesti noori, kes ei räägi eesti keelt või räägivad seda madalal keeletasemel. Kas ja kuidas eesti keelt rääkivate ja eesti keelt mitte/vähe rääkivate noorte arvamused ja vaated erinevad? Huvitavaid ning Eesti ühiskonnale olulisi tulemusi võiks anda ka uurimus väliseesti noortest ning nende suhtest Eesti riigiidentiteediga, st Eesti Vabariigi kodakondsuse omamise või mitte omamisega.

Kirjandus

- Allik, Mari 2002.** Lõuna-Rootsi noored eestlased: nende keel ja identiteet. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele osakonnas.
- Anagnostou, Yiorgos 2009.** *A critique of symbolic ethnicity: The ideology of choice?–Ethnicities* 9/1, 94-122.
- Auer, Peter 2005.** *A postscript: code-switching and social identity.* – *Journal of Pragmatics* 37/3, 403–410.
- Block, David 2013.** *Issues in Language and Identity Research in Applied Linguistics.* – *ELIA: Estudios de Lingüística Inglesa Aplicada* 13, 11–46.
- Brinkmann, Svend 2013.** *Qualitative Interviewing: Understanding Qualitative Research.* New York: Oxford University Press.
- Buckholz, Mary, Kira Hall 2004.** *Language and Identity.* – *A Companion to Linguistic Anthropology.* Toim. Alessandro Duranti. Malden; Oxford; Carlton: Blackwell Publishing, 369–394.
- Creswell, John W. 2003.** *Research design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. Second Edition.* Thousand Oaks; London; New Delhi: SAGE Publications.
- Ehala, Martin 2018.** Identiteedimärgid. Ühtekuuluvuse anatoomia. Tallinn: Kännimees.
- Ehala, Martin 2017.** Keele rollidest eesti rahvusidentiteedis. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 „Eesti rändeajastul”. Toim. Tiit Tammaru. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 171–178.
- Erikson, Erik H. 1950.** *Childhood and Society.* New York: W. W. Norton & Company.

Flick, Uwe 2006. *An Introduction to Qualitative Research. Third Edition.* London: SAGE Publications.

Hall, Stuart 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices.* Toim. Stuart Hall. London: SAGE Publications.

Hang, Zou 2012. *Language Identity and Cultural Difference.* – *International Journal of Social Science and Humanity* 2/6, 465–467.

Jansen, Ea 2007. Eestlane muutuv asjas. Seisusühiskonnast kodanikuühiskonda. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv.

Karu-Kletter Kristel, Aune Valk 2005. Eestlaste identiteet Rootsis. Erinevate kontekstide ja põlvkondade võrdlus. – *Akadeemia* 9, 1972–2009.

Kulu, Hill 1992. Eestlased maailmas. Ülevaade arvukusest ja paiknemisest. Tartu: Tartu Ülikool.

Kumer-Haukanõmm, Kaja, Keiu Telve 2017. Eestlased maailmas. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 „Eesti rändeajastul”. Toim. Tiit Tammaru. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 74–81.

Laagus, Aino, Birute Klaas, Mari Allik 2004. Lõuna-Rootsi eestlased ja nende keel. Valimik intervjuusid. – Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) õppetooli toimetised, 4. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Laherand, Meri-Liis 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk.

Layder, Derek 1997. *Modern Social Theory.* London: UCL Press.

Marshall, Martin N. 1996. *Sampling for Qualitative Research.* – *Family Practice* 13/6, 522–525.

Morse, Janice M. 1998. *What's Wrong With Random Selection?* – *Qualitative Health Research* 8/6, 733–735.

Ojamaa, Triinu, Kristel Karu-Kletter 2014. Diasporaa-eestlaste enesekuvand muutuv maailmas. – *Methis. Studia humaniora Estonica* 10, 173–196.

Praakli, Kristiina, Jüri Viikberg 2010. Väliseesti keele uurimisest. – Eestlased ja eesti keel välismaal. Koost. ja toim. Kristiina Praakli, Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 11–33.

Roccas Sonia, Marilynn B. Brewer 2002. *Social Identity Complexity.* – *Personality and Social Psychology Review* 6/2, 88–106.

Rubin, Herbert J., Irene S. Rubin 2012. *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data. Third Edition.* Los Angeles; London; New Delhi; Singapore; Washington DC: SAGE Publications.

Saldaña, Johnny 2009. *The Coding Manual for Qualitative Researchers.* London; Thousand Oaks; New Delhi; Singapur: SAGE Publications.

Schmidt, Christiane 2004. *The Analysis of Semi-structured Interviews. – A Companion to Qualitative Research.* Toim. Uwe Flick, Ernst von Kardorff, Ines Steinke. London; Thousand Oaks; New Delhi: SAGE Publications, 253–258.

Sussman, Nan M. 2000. *The dynamic nature of cultural identity throughout cultural transitions: Why home is not so sweet.* – *Personality and Social Psychology Review* 4/4, 355–373.

Thomas, David R. 2006. *A General Inductive Approach for Analyzing Qualitative Evaluation Data.* – *American Journal of Evaluation* 27/2, 237–246.

Zamfir, Tania 2014. *Language and Identity. Language in Constructing Hybrid Identities.* – *GIDNI: Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity* 1, 540–547.

Tajfel, Henri 1981. *Human Groups and Social Categories. Studies in Social Psychology.* Cambridge; London; New York; New Rochelle; Melbourne; Sydney: Cambridge University Press.

Tajfel, Henri 1982. *Social psychology of intergroup relations.* – *Annual Review of Psychology* 33, 1–39.

Tammaru, Tiit, Kaja Kumer-Haukanõmm, Kristi Anniste 2010. Eesti diasporaa kujunemise kolm lainet. – Eestlased ja eesti keel välismaal. Koost. ja toim. Kristiina Praakli, Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 35–57.

Tiit, Ene-Margit 2015. Eesti viimase veerandsajandi välisränne. Statistiline hinnang. Rahvastiku areng. Population Trends. Tallinn: Statistikaamet.

Valk, Aune, Kristel Karu 2002. Eesti identiteet Eestis ja Rootsis. – Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis: kultuuridevahelisi uurimusi 20. sajandi lõpust. Toim. Aune Valk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 125–141.

Valk, Aune 2010. Keel ja identiteet. Keele roll eestlaste identiteedis. – Eestlased ja eesti keel välismaal. Koost. ja toim. Kristiina Praakli, Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 113–141.

Valk, Aune 2017. Identiteet avatud maailmas. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 „Eesti rändeajastul”. Toim. Tiit Tammaru. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 202–210.

Viikberg, Jüri, Kristiina Praakli 2012. Väliseestlased ja nende keel. Pidepunkte uurimisloost. – Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat. Toim. Heiki Valk. Tartu: Õpetatud Eesti Selts, 9–36.

Virtanen, Juha 2006. *Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana.* – *Laadullisen tutkimuksen käsikirja.* Toim. Jari Metsämuuronen. Helsingi: International Methelp Ky, 151–213.

White, Marilyn D., Emily E. Marsh 2006. *Content Analysis: A Flexible Methodology.* – *Library Trends* 55/1, 22–45.

Internetiallikad:

Eestlased = Eestlased välismaal 2018. <https://www.hm.ee/et/tegevused/eesti-keel-ja-voorkeeled/eestlased-valismaal>. Vaadatud: september 2018.

Flyvbjerg, Bent 2006. *Five Misunderstandings About Case-study Research.* *Qualitative Inquiry* 12/2, 219–245. <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1304/1304.1186.pdf> Vaadatud: september 2018.

Ives, Luukas Kristjan 2018. Kes on rohkem eestlane? Arvamus. – ERR. <https://www.err.ee/871619/luukas-kristjan-ilves-kes-on-rohkem-eestlane#comment>. Vaadatud: oktoober 2018.

Kalmus, Veronika; Masso, Anu; Linno, Merle 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>. Vaadatud: juuli 2018.

Kirss 2014. Välismaal elavad eestlased kui kasutamata tööjõuressurss? – Poliitikaanalüüs. Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljaanne 1/2014. <http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2015/03/diasporaapoliitika.pdf> Vaadatud: oktoober 2018.

Kodakondsuse = Kodakondsuse seaduse muutmise seadus. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/b4660b50-de11-44ce-8f73-c2383318841f/Kodakondsuse%20seaduse%20muutmise%20seadus> Vaadatud: detsember 2018.

KodS = Kodakondsuse seadus. – Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/961169> Vaadatud: november 2018.

Lepik jt = Lepik, Krista, Halliki Harro-Loit, Katrin Kello, Merle Linno, Marju Selg, Judit Strömpl 2014. Intervjuu. <http://samm.ut.ee/intervjuu>. Vaadatud: juuli 2018.

Mayring, Philipp 2000. *Qualitative Content Analysis.* – *Forum: Qualitative Social Research* 1/2. <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089>. Vaadatud: september 2018.

Neeme, Urmas 2012. Paet seadustaks sünnijärgse topeltkodakondsuse. – Postimees.

<https://www.postimees.ee/890034/paet-seadustaks-sunnijargse-topeltkodakondsuse>

Vaadatud: oktoober 2018.

PS = Eesti Vabariigi põhiseadus. – Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/633949>

Vaadatud: november 2018.

Uudam, Laur 2018. Topeltkodakondsusega mugavuskodanikud. Arvamus. – Õhtuleht.

https://www.oh tuleht.ee/899692/seisukoht-topeltkodakondsusega-mugavuskodanikud?fbclid=IwAR3bfXp68bqQSpV8Why5XHUQUe-2S3C9b9IwHFY_8nHbs3pgansB3qaO5Ik Vaadatud: oktoober 2018.

Summary: „The Identity of Youth in the Estonian Diaspora”

The aim of this Master’s thesis is to study the identity of youth in the Estonian diaspora and describe in detail how they define themselves and their relationship with Estonia. Specifically, I will purport to answer two sets of research questions. Firstly, how do they identify themselves? To what extent and why do they see themselves as Estonians? The second set of research questions, stemming from the five interviewees’ good knowledge of the Estonian language, addresses the following: What are the reasons behind the Estonian language skills of these young people? How come do they value the Estonian language and culture?

Why is it important to study this topic? Mari Allik, Kristel Karu-Kletter, Birute Klaas-Lang, Aino Laagus and Aune Valk have studied in depth the identity of Swedish Estonians (see Valk, Karu 2002; Laagus et al. 2004; Karu-Kletter, Valk 2005), while Mari Allik’s Master’s thesis (see Allik 2002) has inquired on the language and identity of young Swedish Estonians. Kristel Karu-Kletter, Triinu Ojamaa and Aune Valk investigated the identity of members of the Estonian diaspora in today’s changing world from a wider perspective (see Ojamaa, Karu-Kletter 2014; Valk 2017). The aim of this Master’s thesis is to offer the perspective of the diaspora’s youth by describing and analysing in detail the experiences of five select young people from the Estonian diaspora, while focusing on the Estonian part of their identities.

Furthermore, this topic is associated with issues being recently debated in Estonian society such as the possible approval of dual citizenship from the Republic of Estonia, the viability of the Estonian language and the preservation of the Estonian nation in general. Traditionally, Estonian identity is rooted in the knowledge of the Estonian language and the idea of the nation-state. In view of an increasingly globalized world, it might be beneficial for the Estonian society to expand the concept of Estonian identity and be more open to ideas that differ from the traditional way of defining „Estonianness” (see Ehala 2017, Valk 2017).

The Master's thesis consists of five main chapters, with the first three outlining the theoretical framework and the last two chapters providing the empirical data and analysis. The first chapter offers an overview of the definition and the study of identity, including social identity, the role of language in the production of identity and Estonian identity. The second chapter provides the background to the formation of the Estonian diaspora and today's situation. The methodology of the Masters's thesis is described in the third chapter, while the findings along with analysis and conclusions are presented in the fourth and fifth chapters.

As the aim of this dissertation is to describe in detail the experiences of five interviewees while avoiding broad generalizations, I deemed the qualitative research method as the more appropriate for this purpose. A total of three females and two males were interviewed. Four of the interviewees are representatives of the last emigration wave, which started after the Estonian restoration of independence; while the remaining interviewee is a descendent of Estonian refugees who fled to the west during World War II. To collect data, I conducted a total of five semi-structured interviews of a duration ranging between one and 1.5 hours. The interviews were conducted via Skype and Facebook Messenger in August and September 2018. All interviews were subsequently transcribed and the data was analysed employing a qualitative content analysis method. To that end, I coded the information deemed relevant for the research questions and devised the following categorizations:

1. Estonia and Estonians through the eyes of the youth of the Estonian diaspora;
2. self-identification of the youth of the Estonian diaspora;
3. the reasons behind their Estonian language skills and valuing the Estonian language and culture;
4. the vision of the youth of the Estonian diaspora about the connection with Estonia and „Estonianness” in the future.

Main results and conclusions of the Master's thesis:

The sample interviewed among youth of the Estonian diaspora sees Estonia in a very positive light. Somewhat unexpected is the interviewees' opinions on Estonians, who they describe as relatively closed, sullen, negative and emotionally cold people. According to them, anyone who has Estonian roots, positive attitude towards the Estonian language, interest in the national culture and pride towards the fatherland, could define as an Estonian. In their opinions, more important than language skills are the knowledge of Estonian culture and the will to be Estonian. These findings suggest that the youth of the Estonian diaspora might be embodying an alternative and open Estonian identity, as opposed to traditional views on „Estonianness”.

What is more, all of the participants are having multiple group identities, out of which one is the Estonian. All participants find having multiple group identities enriching. Speaking two languages as a first language and having knowledge about two cultures at the same time has given them a wider perspective on the world and makes them feel special. All of them identify as Estonian but admit that there is an objective difference between the so-called „real Estonians” and Estonians living abroad. The sampled youth feel accepted by other Estonians despite the differences, which in turn strengthens their emotional bond with the Estonian identity.

In addition, the reasons behind the interviewees' Estonian language skills and their valuing the Estonian language and culture turned out to be directly influenced by the values and practices inherited from their families. Such values and practices include: systematically using two languages in their daily lives; deliberately creating an environment where the Estonian language and culture are constantly heard and preserved (e.g. listening to Estonian music and celebrating Estonian holidays); keeping actively in contact with Estonia and the relatives living there (including regular visits); and/or taking part in activities of the Estonian diaspora or expat communities.

The Estonian language skills have undoubtedly affected the formation of the identity of the sample youth of the Estonian diaspora. The Estonian language has given them a medium to learn and experience the Estonian culture more in depth and communicate

directly with fellow Estonians (especially older relatives); something which would have not been possible otherwise. The Estonian language skills undoubtedly play a very important role in the production of their identities, although it is equally important to emphasize, as mentioned above, that the interviewees themselves do not find the Estonian language skills absolutely necessary to define someone as Estonian.

Finally, the sample youth of the Estonian diaspora see Estonia in general as a place for gaining short-term study or work experiences. The interviewees do not rule out the possibility of moving to Estonia should great opportunities for self-realization materialize. However, the lack of career opportunities and low salaries make this eventuality rather unlikely. At the same time, they emphasize that it is very important to them to pass their knowledge of the Estonian language and culture on to the next generations, despite the fact that they are most likely going to continue living abroad. It is worth noting that both the young men interviewed discussed also the topic of the military duties, as they are both citizens of the Republic of Estonia. They both assure that – even if they do not manage to successfully complete the military training in Estonia – they are ready to fight for the Estonian state in case of need.

Lisa 1. Intervjuu kava

Sissejuhatus

Tutvusta ennast ja uuritavat sihtrühma.

Sissejuhatavad küsimused

- Palun räägi mulle natuke iseendast [vanus, elukoht, millega tegeled (kool, töö, huvid)].

Taustaküsimused

- Mis keeltega, kus ja mis mahus sa igapäevaselt kokku puutud (*koolis, kodus, vabal ajal ...* *). Kus ja kui palju sa eesti keelt kasutad?
- Kirjelda palun oma perekonda ja oma perekonna lugu. Mis keeles sa nendega suhtled?
- Kas sul on Eestis sugulasi? Mis keeles sa nendega suhtled?
- Kui tihti sa Eestis käid?

Põhiosa küsimused

I Mil määral ning miks peavad noored end eestlasteks? Kuidas nad end identifitseerivad?

- Kuidas sa enda rahvust määratleksid?
- Kuidas kirjeldaksid oma suhet Eestiga, eesti keele ja kultuuriga? Kui see oluline see sinu jaoks on? Miks?

- Mis teeb sinu arvates ühest eestlasest eestlase (*keeleoskus, tunne, päritolu ...*)?
- Kuidas sulle tundub, kuidas Eestis elavad eestlased sind määratlevad? Kas oled märganud mingit erilist suhtumist või tunnend end täiesti võrdsena?
- Kas ja kuidas sa oma eestlane olemist väljendad (*sotsiaalmeedias, koolis, kodus, välimuses ...*)?
- Kas sinu tulevikuplaanid võiksid olla seotud Eestiga? Millised? Miks?

II Mis põhjused on eesti keele oskuse ning eesti keele ja kultuuri väärtustamise taga?

- Kus oled puutunud kokku eesti keele ja kultuuriga?
- Mis on sinu arvates põhjused, miks sa nii hästi eesti keelt räägid (*ema/isa teene, eesti kool, laager ...*)?
- Kirjelda palun, kas ja kuidas sinu kodus eesti keelt ja kultuuri õpetatakse/väärtustatakse (*meedia, raamatud, muusika, pühad, toidud ...*).
- Kui sa Eestis käid, siis mida sa teed? Mis sulle Eestis meeldib/ei meeldi?
- Kas sul on Eestis sõpru/eestlastest sõpru? Kui tihti ja mis keeles nendega suhtled?
- Kas oled aktiivne eestikeelses meedias/sotsiaalmeedias?

Intervjuu lõpetamine

- Mida sooviksid veel lisada selle teemaga seoses?
- Tänamine

*Kaldkirjas olevad märkmed on mõeldud juhuks, kui intervjuueeritavatel ei tule endal mõtteid ning neid on tarvis lisaks suunata.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Reti Könninge,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minuloodud teose „Väliseesti noorte identiteet ja eestlus”,

mille juhendaja on Birute Klaas-Lang,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Reti Könninge

02.05.2019